

KWESTIONARIUSZ WYPEŁNIONY DOTYCZĄCY ŻYCIA,
DZIAŁALNOŚCI, PRZEŚLADOWAŃ, ŚMIERCI I CNÓT
SŁUGI BOŻEGO BPA MICHAŁA KOZALA (1893—1943)

ROZESŁANY W 1960 ROKU
PRZEZ POSTULATORA JEGO BEATYFIKACJI

OPRACOWAŁ I WYDAŁ
KS. STANISŁAW LIBROWSKI B. POSTULATOR

LUBLIN 1988

UWAGI WSTĘPNE

1. CEL KWESTIONARIUSZA

Głównym celem opracowania kwestionariusza czyli pytań o życiu działalności, prześladowaniach, śmierci i cnotach biskupa Michała Kozala było — drogą uzyskania na nie odpowiedzi — poszerzenie bazy źródłowej, którą dotąd posiadałem, do opracowania biografii tegoż Sługi Bożego. O tym celu pisałem w listach do upatrzonych przez siebie respondentów, prosząc ich o wypełnienie zawartych w kwestionariuszu pytań. Listy te publikuję na początku odpowiedzi poszczególnych osób.

2. WYBÓR RESPONDENTÓW

Ponieważ pierwsza część kwestionariusza pn. *Życie, działalność, prześladowania [i] śmierć* (biskupa M. Kozala), posiadająca 153 pytania, rozwija się chronologicznie i geograficznie według następujących ośmiu zagadnień:

- I. Dom rodzinny,
- II. Lata szkolne i studia,
- III. Praca duszpasterska i katechetyczna,
- IV. Ojciec duchowny i Rektor Seminarium w Gnieźnie,
- V. Biskup tyt. łapeński i Sufragan włocławski,
- VI. Więzienia i obóz koncentracyjny,
- VII. Śmierć w Dachau,
- VIII. Opinie o Słudze Bożym, łaski i cuda,

przeto odpowiednim dobraniem respondentów pragnąłem wypełnić wszystkie okresy czasowe i środowiska, w których wspomniany działał i cierpiał.

Z tego powodu dla okresu dotyczącego domu rodzinnego oraz lat szkolnych i studiów Michała Kozala wybrałem jego bliskich krewnych: Jadwigę Chmielarz z d. Kozal i Wojciecha Kozala.

Do wypełnienia pytań o krótkiej pracy ks. Kozala na wikariacie w Kościelcu k. Inowrocławia (1918 r.) poprosiłem tamtejszego proboszcza ks. Kazimierza Glišńskiego.

Podobnie dla okresu jego pracy wikaryjskiej w Pobiedziskach (1918—1920) zwróciłem się do proboszcza (od 1945) i dziekana ks. szambelana Kornela Metelskiego.

O odpowiedzi na pytania odnośnie duszpasterstwa prowadzonego przez ks. Kozala w parafii Krostkowo (1920—1923), afiliowanej wtedy do par. Kosztowo, prosiłem proboszcza w Krostkowie (od 1945) ks. Bronisława Millera.

Dla okresu jego pracy katechetycznej w Gimnazjum Żeńskim w Bydgoszczy (1923—1927) nikogo do udziału w kwestionariuszu nie po-

szukiwałem, albowiem posiadałem już stamtąd częściowe wspomnienia i dalsze były zamówione.

Do wypełnienia kwestionariusza dla długiego okresu gnieźnieńskiego ks. Kozala: naprzód Ojca duchownego (1927—1929) w Seminarium Duchownym, a następnie Rektora (1929—1939) tejże instytucji upatrzyłem sobie znanego mi ks. kanonika hon. gnieźnieńskiego Kazimierza Tadrzyńskiego, aktualnie proboszcza parafii Wenecja pod Żninem, jednak przedtem następcę Sługi Bożego na stanowisku ojca duchowego w Gnieźnie (1929—1939), ale w młodości kolegę alumna w obydwu seminariach archidiecezji gnieźnieńskiej i poznańskiej, podczas drugiej wojny światowej współwięźnia w Dachau, wreszcie w 1945 roku, jeszcze we Frajmanie (Freimann w Bawarii), drugiego inicjatora beatyfikacji naszego Biskupa.

W końcu do wypełnienia kwestionariusza z okresu wrocławskiego Sługi Bożego: jego biskupstwa (1939), więzień i obozu (1939—1943) zwróciłem się do dwóch zacnych mężów pozostałych przy życiu z tamtych lat: biskupa sufragana wrocławskiego i I wikariusza generalnego diecezji dra Franciszka Korszyńskiego oraz II wikariusza gen. ks. prałata mgra Bolesława Kunki, zresztą zajmującego mieszkanie (Wrocław, ul. Gdańska 8) po biskupie Kozalu.

Biskup Korszyński znał się z ks. Kozalem gdzieś od r. 1927 (obydwaj byli ojcami duchownymi w seminariach swoich diecezji), w 1939 był razem z nim trzecim kandydatem na sufraganię wrocławską, w latach 1939—1943 najbliższym towarzyszem niedoli, od r. 1946 następcą na biskupstwie pomocniczym.

Ks. prałat Kunka, jako kanclerz Kurii Diecezjalnej we Wrocławku od r. 1932, był najbliższym współpracownikiem w 1939 biskupa Kozala, później, jak Korszyński, jego współwięźniem i współlagiernikiem, wreszcie w 1945, także z Frajmanu, pierwszym inicjatorem beatyfikacji Sługi Bożego.

Na koniec zarówno do gnieźnieńskiego, jak jeszcze bardziej wrocławskiego okresu życia i działalności biskupa Kozala trzeba odnieść ostatnią respondentkę kwestionariusza Ludwikę Lubińską, penitentkę ks. Kozala w Gnieźnie od r. 1935, a we Wrocławku jego pracownicę domową.

Wszyscy wymienieni mieli w pierwszym planie dać odpowiedzi na pytania znanych sobie okresów i miejsc związanych z życiem, działalnością, prześladowaniem i śmiercią Sługi Bożego. Natomiast nie wyznaczyłem im, bo nie mogłem, zakresu odpowiedzi na zestaw pytań drugiej części kwestionariusza pn. *Szczegółowy rozbiór cnót* (biskupa M. Kozala): teologicznych (wiara, nadzieja, miłość), kardynalnych czyli głównych (roztropność, sprawiedliwość, umiarkowanie, męstwo) oraz innych, wynoszący 133 pozycje.

3. NIE WYPEŁNILI KWESTIONARIUSZA

Ks. proboszcz Kazimierz Gliński z Kościelca, proszony przez postulatora pismem z 11 listopada 1960 r. (l.dz. 24/1960). Odpowiadając listownie 16 listopada tr., tłumaczył się, że ks. Kozal pracował w Kościelcu tylko od maja do września 1918, sam zaś jest proboszczem od niedawna. W następstwie czego nie jest w stanie ani osobiście wypełnić kwestionariusza, ani na miejscu od nikogo uzyskać pomocy.

Ks. proboszcz Kornel Metelski z Pobiedzisk, proszony przez postulatora pismem z 11 listopada 1960 r. (l.dz. 26/1960) i ponownie 21 lu-

tego 1961 (l.dz. 21/1961. Listem z 26 lutego 1961 r. tłumaczył się, że nie może podjąć się tego obowiązku z braku czasu, albowiem jest zajęty inwestycjami w kościele i złotym jubileuszem swojego kapłaństwa, na który mają przybyć prymas Wyszyński oraz obydwaj sufragani gnieźnieńscy: Bernacki i Czerniak.

Ks. prałat Bolesław Kunka z Włocławka, proszony o to przez postulatora pismem z 21 października 1960 r. (l.dz. 13/1960), na prośbę właściwie nijak nie zareagował. Można by go wytłumaczyć w ten sposób, że: 1) znajdował się w niezadowolającym stanie zdrowia, 2) był zaabsorbowany stanowiskiem II wikariusza generalnego w Kurii, mógł uważać, iż 3) będąc pierwszym inicjatorem beatyfikacji biskupa Kozala oraz chronologicznie pierwszym autorem liczącego się jego życiorysu¹, wreszcie 4) zeznając już w dniu 29 października przed Trybunałem Diecezjalnym jako drugi z kolei świadek na jego sesji III, wystarczająco wniósł do spraw związanych ze Sługą Bożym.

Nie wypełnili więc kwestionariusza akurat trzej duchowni, którym postulator proponował w nim udział. Jednak ich nieobecność w tej akcji nie zaważyła ujemnie w sposób widoczny na jego wynikach.

4. KWESTIONARIUSZ WYPEŁNILI

Wszyscy inni czyli pozostałe sześć osób kwestionariusz wypełniło. Ich wkład pracy omawiam poniżej alfabetycznie według nazwisk.

a. Na które zagadnienia odpowiedzieli

1) Chmielarz Jadwiga z d. Kozal: w części I (historycznej) na — dom rodzinny (I), lata szkolne i studia (II), biskupstwo (V); w części II (cnoty) — przeważnie sporadycznie.

2) Korszyński Franciszek: w części I na — biskupstwo (V), więzienia i obóz (VI), śmierć (VII), opinie (VIII); części II nie tknął.

3) Kozal Wojciech: w części I na — dom rodzinny (I), lata szkolne i studia (II). Na pozostałe pytania części I i w całej cz. II mało zabierał głos.

4) Lubińska Ludwika: w części I na — biskupstwo (V), więzienia i obóz (VI), opinie (VIII); w części II — prawie o wszystkich cnotach, jakkolwiek nie zawsze precyzyjnie.

5) Miller Bronisław: w części I na — duszpasterstwo w Krostkowie (III), stanowiska w Gnieźnie (IV), opinie (VIII); w części II (cnoty) — sporadycznie.

6) Tadrzyński Kazimierz: w części I na — praca w Gnieźnie (IV), więzienia i obóz (VI), śmierć (VII); w części II — o większości cnot.

b. Kto odpowiedział najobszerniej?

Pierwsze miejsce pod tym względem zajął ks. kanonik Tadrzyński, drugie p. Lubińska, trzecie biskup Korszyński, czwarte p. Chmielarz, piąte ks. proboszcz Miller, szóste (ostatnie) p. Kozal.

¹ Zob. ks. St. Librowski: Prace przygotowawcze do biografii sługi Bożego biskupa Michała Kozala (1893—1943). I: Wykaz prac drukowanych o biskupie Michale Kozalu. *Arch. Bibl. Muz.* t. 19: 1969 s. 260 poz. 8.

c. Co do pilności i dokładności

Na pierwszym miejscu idzie ks. Miller, na drugim L. Lubińska, na trzecim ks. Tadrzyński, na czwartym bp Korszyński, na piątym J. Chmielarz, na ostatnim W. Kozal.

d. Uwagi ogólne o wykonaniu

Tak więc respondenci odpowiedzieli niemal pod każdym względem różnie, co nie znaczy, że źle, przeciwnie — często dobrze. „Zawiodłem się” na p. J. Chmielarz, która — w przeciwieństwie do swoich *Wiadomości* o biskupie Kozalu, opublikowanych w *Wypowiedziach* (tom 56 ABMK) — w kwestionariuszu za mało powiedziała. Jeszcze większy „zawód” uczynił mi jej brat p. W. Kozal, który spośród wszystkich wypełniających kwestionariusz najmniej wniósł do niego.

Mile zostałem zaskoczony pilnością p. Lubińskiej i bardzo poważnym potraktowaniem sprawy przez ks. Millera.

W zakończeniu tych ocen mogę powiedzieć, że te sześć osób w sumie dostarczyło mi wiadomości tyle, ile byłoby całej treści, gdyby dwaj respondenci odpowiedzieli na wszystkie pytania kwestionariusza. Mówiąc inaczej: otrzymałem prawie dwie pełne wypowiedzi na kwestionariusz.

5. RESPONDENCI ŚWIADKAMI W PROCESIE

Wszyscy też respondenci, przecież nie tylko z powodu wypełnienia kwestionariusza, zostali przez postulatora przedstawieni na świadków w procesie beatyfikacyjnym biskupa Michała Kozala prowadzonym na terenie diecezji:

Biskup Franciszek Korszyński zeznawał jako pierwszy świadek w dniu 22 października 1960 roku, na sesji II Trybunału Diecezjalnego.

Pani Ludwika Lubińska zeznawała jako trzeci świadek w dniu 5 listopada 1960 roku, na sesji IV Trybunału Diecezjalnego.

Pani Jadwiga Chmielarz zeznawała jako czwarty świadek w dniu 12 listopada 1960 roku, na sesji V Trybunału Diecezjalnego.

Ks. kanonik Kazimierz Tadrzyński zeznawał jako szósty świadek w dniu 26 listopada 1960 roku, na sesji VII Trybunału Diecezjalnego.

Pan Wojciech Kozal zeznawał jako jedenasty świadek w dniu 21 stycznia 1961 roku, na sesji XII Trybunału Diecezjalnego.

Ks. proboszcz Bronisław Miller zeznawał jako trzydziesty drugi świadek w dniu 26 października 1961 roku, na sesji XXXIII (wyjazdowej w Krostkowie w archidiec. gnieźnieńskiej) Trybunału Diecezjalnego.

6. ODDANIE TREŚCI KWESTIONARIUSZA W DRUKU

Niezależnie od chronologicznego kompletowania odpowiedzi (zamawiania respondentów i terminu wypełnienia kwestionariusza), kwestionariusz ten szereguję do druku alfabetycznie nazwisk osób odpowiadających na pytania. Tak będzie łatwiej zarówno dla jego wydawcy, jak też odbiorców.

Siłą rzeczy u każdego respondenta tak pytania, jak i odpowiedzi publikuję całościowo według zredagowania kwestionariusza, a więc jego częściami, grupami i kolejnością pytań, naprzód w pierwszej, a następnie w drugiej części.

Spośród wpisów respondentów uwzględniłem tylko odpowiedzi pozytywne: pełne zdania, skrócone i wypowiedziane jedynie przez „tak”, które to sformułowania stanowią większość przypadków, oraz negatywne, wyrażone przez „nie”, których jest bardzo mało. Natomiast nie uwzględniam odpowiedzi niezdecydowanych, wyrażonych przez „nie wiem”. Rozumie się, że z tego powodu również pytania, na które nie dano odpowiedzi albo tylko napisano „nie wiem”, zostały obecnie w druku pominięte.

Wreszcie całości nie publikuję równolegle w dwóch kolumnach, albowiem to pytania, to odpowiedzi raz są od siebie dłuższe, drugi raz krótsze, w następstwie czego ilość wierszy jednej kolumny nie odpowiadałaby liczbie tychże drugiej. Ale poszczególne numery kwestionariusza drukuję w sposób ciągły: najpierw pytanie i zaraz po nim w tym samym wierszu odpowiedź. Poszczególne numery czyli pozycje zawsze zaczynają się od marginesu, a ewentualne ich wiersze drugi i dalsze są wciągane. Na koniec zarówno pytania, jak też odpowiedzi oddaję drukiem prostym (antykwą), albowiem druk pochyły (kursywa) jest z reguły cieńszy, a więc wydaje się mniejszy od prostego, a ponadto w składaniu nie zawsze wychodzi równo (poziomo).

7. WYPOWIEDZI I ODPOWIEDZI

W 56-tym tomie ABMK opublikowałem źródła pt. *Wypowiedzi współczesnych o księdzu i biskupie Michale Kozalu (1893—1943)*..., które tu skracam przez słowo „Wypowiedzi”. Na tym miejscu publikuję o nim inne źródło historyczne pt. *Kwestionariusz wypełniony dotyczący życia, działalności... biskupa Michała Kozala...*, który nazywam tu również skrótowo „Odpowiedziami”, ponieważ respondenci odpowiadali na zawarte tam pytania.

W „Wypowiedziach” scaliłem 24 luźne wspomnienia, wiadomości, wypowiedzi, komunikaty, listy, dokumenty. Niniejszy zaś kwestionariusz pragnął otrzymać aż 286 odpowiedzi na wyszczególnione pytania.

Czym się przeto różnią „Odpowiedzi” od „Wypowiedzi”? Otóż „Wypowiedzi” powstały przeważnie z inicjatywy ich autorów, którzy usiłowali przedstawić w nich coś ważnego, ciekawego, rzetelnego, dramatycznego, zawsze w jakimś stopniu samoistnego. Natomiast „Odpowiedzi” stanowią mnóstwo niesamoistnych danych wchodzących w skład jednego obszernego dokumentu czy rękopisu nazywanego kwestionariuszem. Autorzy prac opublikowanych w „Wypowiedziach” ujęli swoje elaboraty w sposób, w jaki chcieli względnie mogli. Tu respondenci kwestionariusza są zobowiązani do odpowiadania na pytania zredagowane przez inicjatora tego wyczerpującego dokumentu, a nie inaczej.

Jedne i drugie mogą ubogacić aktualną zawartość treściową biografii Błogosławionego. Naprzód wypadłoby wykorzystać „Wypowiedzi” jako teksty obszerniejsze, a więc łatwiejsze do wkomponowania w teraźniejsze opisy. Po nich przyjdzie kolej na spożytkowanie bardzo licznych i drobiazgowych „Odpowiedzi”. Przedtem trzeba je należycie odczytać w sensie historycznym, to znaczy rozeznaczyć ich miejsce albo aktualną nieobecność w istniejącej treści. Tam je wypadnie zamieścić, ewentualnie poszerzyć i z tamtymi opisami scalić.

8. NARASTANIE BLOKÓW ŹRÓDŁOWYCH

W dniu urzędowego objęcia stanowiska postulatora (21 września 1960 r.) nie posiadałem prawie żadnych akt dotyczących biskupa Kozala, ani jego rękopisów czyli pism. (Wolno mi było już pierwszej je mieć, albowiem byłem archiwistą diecezjalnym).

Po tej dacie w szybkim tempie pozyskałem względnie przejąłem:

— Z Kurii Metropolitalnej w Gnieźnie poszyt akt personalnych odnoszących się do ks. Michała Kozala.

— Z Kurii Diecezjalnej Włocławskiej okruchy akt jego działalności w tutejszej diecezji (1939) i wytworzone o nim po wojnie.

— Od p. Ludwiki Lubińskiej z Włocławka, nazywanej w tutejszym środowisku gosposią (Księdza Biskupa Kozala) poszyt jego akt personalnych (odbiorcy) i 3 teczki korespondencji kierowanej do niego.

— Od wspomnianej i p. Jadwigi Chmielarz z Włocławka (nazywanej w tymże środowisku siostrzenicą Ks. Biskupa K.) nieuporządkowane rękopisy jego wykładów prowadzonych w Seminarium Duchownym w Gnieźnie oraz luźną i obozową z Dachau korespondencję.

Akta i rękopisy wymienione, a pewnie również inne drobniejsze, przekazałem Trybunałowi Diecezjalnemu (rozumie się Beatyfikacji) dla niego i Kurii Diec. we Włocławku w dwóch terminach: 2 maja i 29 czerwca 1963 r. Jedne z nich poszły potem z zeznaniami świadków do Kongregacji w Rzymie, drugie pozostały we Włocławku.

Oprócz przejęcia tamtych Trybunał Diecezjalny wytworzył własne obszerne akta, pochodzące głównie z badań świadków procesu. Po zamknięciu w dniu 29 sierpnia 1964 r. sprawy Sługi Bożego we Włocławku, dokonano ich czystopisu, który później przesłano do Rzymu, a opieczętowany oryginał, nazywany przez Kurie Rzymską archetypem, pozostawiono w miejscowej Kurii. Jako postulator nigdy nie miałem do niego przystępu.

Wydaje mi się, że po fakcie beatyfikacji Sługi Bożego w dniu 14 czerwca 1987 roku, możliwy jest do owych akt Trybunału Diecezjalnego dostęp, obojętnie na formę (czystopis lub brulion) i wersję (polską albo łacińską), w jakiej się we Włocławku znajdują.

Nie mogłem również później korzystać z akt personalnych, korespondencji i rękopisów księdza i biskupa Kozala, które w r. 1963 wręczyłem Trybunałowi Diecezjalnemu. Osoba kompetentna oznajmiła mi, że będzie można z nich korzystać dopiero po zakończeniu procesu w Rzymie. Zatem obecnie mógłbym do tych materiałów powrócić. Niestety, już nie powrócę.

Niezależnie od akt wytworzonych przez Trybunał Diecezjalny na temat księdza i biskupa Michała Kozala oraz jego sprawy beatyfikacji i kanonizacji, ja sam jako postulator wytworzyłem w tym przedmiocie jeszcze obszerniejsze archiwum, złożone z akt i korespondencji (nadawcy i odbiorcy). Właśnie w oparciu głównie o te źródła wznowiłem swoją akcję pisarską i edytorską w przedmiocie „Kozaliana”. Z obszerniejszych pozycji ukazują się na razie wspomniane powyżej „Wypowiedzi” i „Odpowiedzi” na kwestionariusz.

9. SPIS TREŚCI CZYLI ODPOWIEDZI

A. Odpowiedzi Jadwigi Chmielarz	282
B. Odpowiedzi biskupa Franciszka Korszyńskiego	286
C. Odpowiedzi Wojciecha Kozala	291
D. Odpowiedzi Ludwiki Lubińskiej	294
E. Odpowiedzi ks. proboszcza Bronisława Millera	300
F. Odpowiedzi ks. kanonika Kazimierza Tadrzyńskiego	305

A. ODPOWIEDZI JADWIGI CHMIELARZ

Postulatio Causae
S.D. Michaëlis Kozal
L.dz. 11/1960

Włocławek, 10 października 1960 r.

Wielmożna Pani!

Niezależnie od zeznań, które Pani w swoim czasie jako świadek złoży przed Trybunałem ustanowionym dla prowadzenia procesu informacyjnego o życiu i cnotach sługi Bożego Michała Kozala, jako postulator tej sprawy, uprzejmie proszę o dokładne wypełnienie atramentem odpowiedzi na pytania zawarte w załączonym kwestionariuszu. Wiadomości te potrzebne mi są do opracowania obszernej biografii Biskupa. Odpowiedzi proszę umieszczać po prawej stronie załączonych pytań. Jeżeli odpowiedzi na jakieś pytania będą wymagały więcej miejsca, proszę je wypisać na załącznikach. Proszę także o wypowiedzenie się na tematy, których kwestionariusz nie uwzględnił. Całą sprawę proszę łaskawie potraktować poważnie i odesłać wypełniony kwestionariusz listem poleconym w ciągu miesiąca.

Panią jako członka rodziny Biskupa uprzejmie proszę o szczegóły genealogiczne i odnoszące się do młodych lat Sługi Bożego.

Wypełniony kwestionariusz proszę na końcu własnoręcznie podpisać.

Z wyrazami szacunku
Okrągła pieczęć Postulatora

Ks. dr Stanisław Librowski
postulator sprawy

Wielmożna Pani Jadwiga Chmielarz,
Włocławek, ul. Armii Czerwonej 80 m. 2

KWESTIONARIUSZ

Personalia osoby odpowiadającej

1. Imię i nazwisko? Odpowiedź: Jadwiga Chmielarz z d. Kozal.
2. Data i miejsce urodzenia? Odpowiedź: 23 września 1901 roku, Nowy Folwark, pow. Krotoszyn.
3. Stan, zawód, wyznanie? Odpowiedź: Zamężna, bez zawodu, rzymskokatolickie.
4. Adres? Odpowiedź: Włocławek, ul. Armii Czerwonej nr 80 m. 2.
5. Stosunek pokrewieństwa czy powinowactwa do Michała Kozala? Odpowiedź: Ojcowie nasi byli braćmi, a [moja] matka była przyrodnią siostrą Michała.
6. Pierwsze spotkanie, lata i okoliczności kontaktów z M. Kozalem? Odpowiedź: Urodzona jak Michał w Nowym Folwarku osiem lat póź-

niej. Pierwsze wspomnienia [posiadam] z czasów, kiedy zaczęłam chodzić do szkoły.

CZ. I. ŻYCIE, DZIAŁALNOŚĆ, PRZEŚLADOWANIA, ŚMIERĆ

I. Dom rodzinny

1. Kiedy i gdzie urodził się sługa Boży Michał Kozal? Odpowiedź: 25 września 1893 roku w Nowym Folwarku, pow. Krotoszyn.
2. Kiedy został ochrzczony i w którym kościele? Odpowiedź: 30 września 1893 r. w kościele [parafialnym] św. Jana Chrzciciela w Krotoszynie.
3. Kto był jego ojcem chrzestnym? Odpowiedź: Tomasz Chyba.
4. Kto był jego matką chrzestną? Odpowiedź: Agnieszka Witek.
7. Gdzie mieszkali jego rodzice? Odpowiedź: W Nowym Folwarku, pow. Krotoszyn.
8. Skąd pochodzili? Odpowiedź: Z Korytnicy, pow. Ostrów Wielkopolski.
9. Czym się trudnili? Odpowiedź: Rolnictwem.
10. Jakim temperamentem i charakterem odznaczał się mały Michał? Odpowiedź: Żywy, spostrzegawczy, wstydlivy i łagodny.
11. Jakie było jego wychowanie? Odpowiedź: Łagodne i bogobojne.
12. Kto wywarł największy wpływ na jego wychowanie? Odpowiedź: Oboje rodzice, tak ojciec, jak i matka.
13. Czy jego pobożność już w latach dzieciństwa przejawiała się na zewnątrz i w jaki sposób? Odpowiedź: Tak, już od najmłodszych lat chętnie się modlił i spieszył do kościoła.

II. Lata szkolne i studia (1900—1918)

15. Dokąd i w jakich latach uczęszczał do szkoły elementarnej? Odpowiedź: Od 1900 roku [do] szkoły elementarnej w Kobiernie, później w Krotoszynie.
16. Gdzie i w jakich latach uczył się w gimnazjum? Odpowiedź: Do 1914 [roku w] gimnazjum w Krotoszynie.
17. Czy dobrze się sprawował i uczył? Odpowiedź: Bardzo dobrze.
18. Jaką opinią cieszył się u kierownictwa szkoły, nauczycielstwa, kolegów i koleżanek? Odpowiedź: Bardzo dobrą opinią. Był pilny, poważny i uczynny.
19. Do jakich bractw i stowarzyszeń należał? Odpowiedź: [Uczęszczał na] tajne zebrania uczących się polskiej historii i literatury.
21. W jaki sposób i w jakich okolicznościach młody Michał powziął zamiar wstąpienia do seminarium duchownego? Odpowiedź: Z tym się nosił już od najmłodszych lat.
24. Z jakich motywów wstąpił on do seminarium duchownego? Odpowiedź: Nikt go nie namawiał, sam tego gorąco pragnął.
25. Czy te szlachetne pobudki były stałe? Odpowiedź: Tak, były stałe.
26. W jakich latach przebywał on w Seminarium Duchownym w Poznaniu, a w jakich w Gnieźnie? Odpowiedź [przestawiona przez wydawcę]: W latach 1914—1917 w Poznaniu, w latach 1917—1918 w Gnieźnie.
32. Kiedy i gdzie odprawił prymicję? Odpowiedź: 25 lutego 1918 roku [w kościele par. św. Jana Chrzciciela] w Krotoszynie.

III. Praca duszpasterska i katechetyczna (1918—1927)

35. Jak przedstawiała się jego praca duszpasterska na stanowisku administratora parafii Krostkowo (afiliowanej do Kosztowa) w pow. Wyrzysk, którą prowadził od wiosny 1920 do wiosny 1923 roku i kto z tamtejszych parafian mógłby o niej najwięcej powiedzieć? Odpowiedź: Jeżeli żyje ktoś z rodziny Brząkałów.
36. Jak przedstawiała się jego praca katechetyczna i pedagogiczna, którą wykonywał od wiosny 1923 do jesieni 1927 roku w Miejskim Gimnazjum Żeńskim w Bydgoszczy, znajdującym się prawdop. na terenie parafii farnej (św. Marcina i Mikołaja), on zaś mieszkał przy ul. Krakowskiej nr 12a, i kto stamtąd mógłby o tym najwięcej powiedzieć? Odpowiedź: Uczennicą Gimnazjum Żeńskiego w Bydgoszczy była [wówczas] zamieszkała [obecnie] we Włocławku pani dr Zdana Brandt, a profesorem pani [Maria] Buzalska, obecnie siostra przełożona w klasztorze w Elblągu.
37. Co można by powiedzieć o jego zdrowiu w latach 1918—1927? Odpowiedź: Nie pamiętam, aby chorował.
38. Jak przedstawiała się w tym czasie jego praca nad pogłębieniem własnej wiedzy, zwłaszcza teologicznej? Odpowiedź: Z Krostkowa napisał do Krakowa [na Wydział Teologiczny UJ] chcąc się uczyć zaocznie. Na to nie dostał wcale odpowiedzi.
46. Czy chętnie zasiadał do konfesjonału? Odpowiedź: Tak, chętnie.

IV. Ojciec duchowny i Rektor Seminarium w Gnieźnie (1927—1939)

V. Biskup tyt. łapeński i sufragan włocławski (1939)

71. Jak przyjęto go we Włocławku? Odpowiedź: Przyjęto go serdecznie.
73. Proszę o opisanie uroczystości konsekracji na biskupa w dniu 13 sierpnia 1939 roku. Odpowiedź: Ceremonii konsekracji dopełnił ks. biskup Radoński w asyście biskupów Walentego Dymka z Poznania i Tadeusza Zakrzewskiego z Łomży.
77. Jak biskup Michał Kozal przyjął wybuch drugiej wojny światowej w roku 1939? Odpowiedź: Z bólem i trwogą o naród polski.
78. Dlaczego postanowił nie opuszczać Włocławka i diecezji przed najeżdżcą niemieckim? Odpowiedź: Powiedział, że tu zostać musi, nie zostawi nas tu samych.
80. Jak wstawiał się za ludnością i duchowieństwem u władz okupacyjnych? Odpowiedź: Znając język niemiecki, wstawiał się za ludnością i duchowieństwem u władz okupacyjnych.
81. Co robił w tym czasie dla Ojczyzny? Odpowiedź: Podnosił na duchu, wierząc że Ojczyzna nie zginie.
82. Dlaczego w tak krótkim czasie potrafił sobie ująć duchowieństwo diecezji, szczególnie Włocławka? Odpowiedź: Właśnie dlatego, że pozostał we Włocławku.
83. Jak w tym czasie przejawiała się jego pobożność? Odpowiedź: Widziano go często klęczącego przed Najświętszym Sakramentem.

VI. Więzienia i obóz koncentracyjny (1939—1943)

86. Przyczyny aresztowania Biskupa i duchowieństwa? Odpowiedź: Okupant chciał wyniszczyć duchowieństwo i inteligencję polską.

VII. Śmierć w Dachau (26 I 1943)

VIII. Opinie o Słudze Bożym, łaski i cuda

153. Jakie ukazały się drukiem o nim artykuły, wspomnienia i książki? Odpowiedź: Ks. Bolesław Kunka: *Śp. ks. biskup Michał Kozal, więzień Dachau*; ks. Stefan Biskupski: *Męczeńskie biskupstwo ks. Michała Kozala*; artykuły w „Słowie Powszechnym” i „Wrocławskim Tygodniku Katolików”.

CZEŚĆ II. SZCZEGÓŁOWY ROZBIÓR CNÓT

II. Cnoty główne

2. Sprawiedliwość

89. Czy zwasze oddawał cześć należną Bogu? Odpowiedź: Tak, oddawał.
90. Czy oddawał cześć należną świętym? Odpowiedź: Tak.
91. Czy odnosił się ze czcią do relikwii świętych? Odpowiedź: Tak.
92. Czy przestrzegał świętowania świąt? Odpowiedź: Tak.
93. Czy gorliwie odmawiał brewiarz? Odpowiedź: Tak.
94. Czy był posłusznym rodzicom i przełożonym? Odpowiedź: Tak, był.
95. Czy oddawał każdemu, co mu się należy? Odpowiedź: Tak.
96. Czy zawsze kierował się prawdą i sprawiedliwością? Odpowiedź: Tak.
97. Czy postępując sprawiedliwie, nie spowodował u kogoś słusznego żalu: Odpowiedź: Nie słyszałam tego.

3. Wstrzemięźliwość

103. Czy pokarm i napój przyjmował z umiarkowaniem? Odpowiedź: Tak.
104. Czy zachowywał nakazane posty? Odpowiedź: Tak.
105. Czy sypiał normalnie, nie nad potrzebę? Odpowiedź: Tak.
106. Czy był skromnym w ubiorach? Odpowiedź: Był skromnym.
107. Czy lubił skromność w urządzeniu mieszkania? Odpowiedź: Tak.
108. Czy wystrzegał się wygod życia? Odpowiedź: Tak.
112. Czy był umiarkowany w słowach i czynach? Odpowiedź: Tak.

4. Męstwo

113. Czy przewycięzał przeciwności na drodze do szerzenia chwały Bożej i zbawienia dusz? Odpowiedź: Tak.
114. Czy bronił odważnie i wytrwale praw Kościoła? Odpowiedź: Tak.
115. Czy był niezmordowany w pełnieniu obowiązków i powinności? Odpowiedź: Tak.
116. Czy był mężny i cierpliwy w czasie choroby, prześladowania, krzywdy, obelgi, oschłości duchowej? Odpowiedź: Tak.
117. Czy przyjmował je z pogodą, aby innych budować? Odpowiedź: Tak.
118. Czy zachowywał równowagę ducha zarówno w radosnych, jak też smutnych okolicznościach? Odpowiedź: Tak.

119. Czy gardził rzeczami tego świata? Odpowiedź: Tak.

120. Czy był wytrwałym w ćwiczeniu się w cnotach? Odpowiedź: Tak.

5. Pokora

127. Czy Sługa Boży unikał poważania, uznania i pochwał? Odpowiedź: Tak.

128. Czy biskup Michał Kozal w swym postępowaniu był przystępny dla podwładnych? Odpowiedź: Tak.

Jadwiga Chmielarz [doręczyła 5 XI 1960].

B. ODPOWIEDZI BISKUPA FR. KORSZYŃSKIEGO

Postulatio Causae
S.D. Michaëlis Kozal
L.dz. 12/1960

Włocławek, 18 października 1960 r.

Najprzewielebniejszy Księżu Biskupie!

Niezależnie od zeznań, które Wasza Ekscelencja jako świadek złoży przed Trybunałem Diecezjalnym, ustanowionym dla procesu informacyjnego o życiu i cnotach sługi Bożego Michała Kozala, uprzejmie proszę o dokładne wypełnienie załączonego kwestionariusza. Odpowiedzi na niego są mi potrzebne do powiększenia bazy źródłowej w celu opracowania obszernej biografii tego Biskupa. Mam nadzieję, że W. Ekscelencja, który przez szereg lat dobrze znał Sługę Bożego, współpracował z nim, przeżywał ciężkie lata więzienia, objął po nim obowiązki biskupa sufragana, napisał o nim tak pięknie w swej książce *Jasne promienie w Dachau* i w końcu przyczynił się wamnie do rozpoczęcia jego sprawy beatyfikacyjnej, znacznie mi dopomóż do napisania tego żywotu. Odpowiedzi, które będą wymagały więcej miejsca i odpowiedzi na pytania przeze mnie nie zamieszczone, proszę łaskawie wypełnić na oddzielnych załącznikach. Wypełniony kwestionariusz pragnąłbym mieć na końcu podpisany. Wymienioną pracę spodziewam się podjąć w ciągu miesiąca.

Z wyrazami najgłębszego szacunku

Okrągła pieczęć Postulatora

Ks. dr Stanisław Librowski
postulator sprawy

J.E. Ks. Biskup Dr Franciszek Korszyński,
Włocławek, ul. Seminaryjska 5

KWESTIONARIUSZ

Personalia osoby odpowiadającej

1. Imię i nazwisko? Odpowiedź: Franciszek Korszyński.
2. Data i miejsce urodzenia? Odpowiedź: 19 stycznia 1893 roku, Ręczno, pow. Piotrków Trybunalski.
3. Stan, zawód? Odpowiedź: Biskup.
4. Adres? Odpowiedź: Włocławek, ul. Seminaryjska 5.
5. Stosunek pokrewieństwa lub powinowactwa do Michała Kozala? Odpowiedź: Żaden.
6. Pierwsze spotkanie, data i okoliczności kontaktów z księdzem i biskupem M. Kozalem? Odpowiedź: Na kilka lat przed 1939 rokiem, w którym Sługa Boży, jako biskup sufragan, zamieszkał we Włocławku.

CZ. I. ŻYCIE, DZIAŁALNOŚĆ, PRZEŚLADOWANIA, ŚMIERĆ

V. Biskup tyt. lapeński i sufragan włocławski (1939)

70. Jak przyjęło duchowieństwo archidiecezji gnieźnieńskiej i poznańskiej wyniesienie ks. Michała Kozala do godności biskupiej? Odpowiedź: Nie wiem, chyba dobrze.
71. Jak przyjęło go we Włocławku? Odpowiedź: Przyjęto go mile, ale z pewnym zastrzeżeniem. Gdy bowiem zapytał w mojej obecności księdza prałata Kaczorowskiego, jak będzie przyjęty, tenże odpowiedział: Proszę Ekscelencji, to będzie zależało od Ekscelencji.
72. O czym świadczy wielka ilość listów gratulacyjnych, jaką otrzymał z okazji wyniesienia do biskupstwa? Odpowiedź: O wielkim uznaniu, jakie [duchowieństwo i] społeczeństwo katolickie miało dla niego.
73. Proszę o opisanie uroczystości konsekracji na biskupa w dniu 13 sierpnia 1939 roku. Odpowiedź: Sługa Boży został konsekrowany na biskupa przez śp. ks. bpa Karola Radońskiego, ordynariusza włocławskiego, przy udziale współkonsekratorów, którymi byli śp. ks. bp Stanisław Łukomski [błędnie, powinno być: Walenty Dymek] i ks. bp [Tadeusz] Zakrzewski. Sługa Boży był wtedy bardzo przejęty, co łatwo można było zauważyć, gdy idąc przez katedrę, udzielał po raz pierwszy błogosławieństwa biskupiego.
- 74, 75, 76. Jak przedstawiała się jego działalność w diecezji włocławskiej jako biskupa sufragana, wikariusza generalnego oficjała? Odpowiedź: Biskupem sufraganem, wikariuszem generalnym i oficjałem był zaledwie 3 tygodnie, do wybuchu wojny. W tak krótkim czasie nie mógł zaznaczyć się na swych urządach. Natomiast zaznaczył się, gdy po wyjeździe śp. ks. bpa Radońskiego sam został w diecezji.
77. Jak biskup M. Kozal przyjął wybuch drugiej wojny światowej w 1939 roku? Odpowiedź: Ze smutkiem, ale i z wiarą w Opatrzność Bożą.
78. Dlaczego postanowił nie opuszczać Włocławka i diecezji przed najeżdżącą niemieckim? Odpowiedź: Gdyż uważał za swój obowiązek pozostać w diecezji, dla której został biskupem.
79. Jak bronił spraw Kościoła na terenie diecezji włocławskiej w czasie okupacji? Odpowiedź: Z wielką odwagą i roztropnością.

80. Jak wstawiał się za ludnością i duchowieństwem u władz okupacyjnych? Odpowiedź: Osobiście interweniując.
81. Co robił w tym czasie dla Ojczyzny? Odpowiedź: Pracował, modlił się i cierpiał.
82. Dlaczego w tak krótkim czasie potrafił sobie ująć duchowieństwo diecezji, zwłaszcza Włocławka? Odpowiedź: Gdyż dzielił jego niedolę, a w osobistych stosunkach był uprzejmy i miły.

VI. Więzienia i obóz koncentracyjny (1939—1943)

85. Okoliczności aresztowania w dniu 7 listopada 1939 roku? Odpowiedź: Został aresztowany dn. 7 XI 39 ok. godz. 22, wraz z całym duchowieństwem Włocławka.
86. Przyczyny aresztowania Biskupa i duchowieństwa? Odpowiedź: Uchylenie wpływu Kościoła na społeczeństwo polskie, by je łatwiej i szybciej zniemczyć.
87. Najważniejsze wydarzenia w życiu Biskupa w czasie przebywania w więzieniu włocławskim 7 XI 1939 — 16 I 1940? Odpowiedź: Przykre i bolesne zajście przy mszy świętej, której esesman nie pozwolił dokończyć Ks. Biskupowi.
88. Stosunek Biskupa do uwięzionego razem z nim duchowieństwa? Odpowiedź: Bardzo życzliwy, podnoszący na duchu.
89. Stosunek więzionych we Włocławku kapłanów i kleryków do Biskupa? Odpowiedź: Odnosiliśmy się [do niego] z wielką czcią i życzliwością.
90. Jakie było zachowanie się Biskupa w czasie wywożenia go z więzienia włocławskiego „w nieznane”? Odpowiedź: Pełne powagi i zdania się na Opatrzność Bożą.
91. Zachowanie się Sługi Bożego podczas przykrej podróży na odcinku drogi od Słupcy do Łądu? Odpowiedź: Cierpliwe. Pracował ze wszystkimi przy odgarnianiu śniegu, z godnością w stosunku do esesmanów.
92. Jak upływało Biskupowi życie w klasztorze Salezjanów w Łądzie od 16 I 1940 do 3 IV 1941 roku? Odpowiedź: Serdecznie współżył z nami, a dużo modlił się za Kościół i Polskę. Brał też udział w naszych nabożeństwach.
93. Jak przedstawiały się jego rządy diecezją „z ukrycia” z Łądu? Odpowiedź: Z konieczności rządy te były bardzo ograniczone, spełniane za pośrednictwem zaufanych osób [kapłanów].
94. Jak przeżywał niszczenie życia religijnego w kraju i diecezji? Odpowiedź: Bardzo boleśnie.
95. Jak przeżywał aresztowanie coraz większej liczby kapłanów? Odpowiedź: Ze smutkiem i niepokojem.
96. Jak przeżywał prześladowanie Polaków i wyrzucanie ich z własności na poniewierkę? Odpowiedź: Ze smutkiem i współczuciem.
97. Czym się kierował, kiedy nie pozwalał duszpasterzom, nawet internowanym w Łądzie, wyjechać do tzw. Generalnej Guberni? Odpowiedź: Pozytywnie nie zabronił nikomu wyjechać, lecz przypominał stanowisko prawne, które zobowiązywało do przebywania w diecezji.
98. Jak się zachował do wysuniętej przez władze niemieckie propozycji objęcia rządów diecezji lubelskiej? Odpowiedź: Oświadczył, że może przyjąć biskupstwo tylko z rąk Ojca Świętego.

99. Jak i do kogo się wypowiadał, że w celu uproszenia miłosierdzia Bożego dla Kościoła w Polsce i Ojczyzny gotów jest złożyć własne życie w ofierze Bogu? Odpowiedź: Po upadku Paryża [w czerwcu 1940 r.] Sługa Boży był przekonany, że wojna bardzo się przedłuży, a Kościół i Polska będą wystawione na wielkie doświadczenia. Wtedy to, odczuwając żywy niepokój o losy Kościoła i Ojczyzny, ofiarował swe życie Bogu, o czym powiedział mi, zobowiązując mnie do tajemnicy.
101. Jak zachował się przy kolejnym wywożeniu „w nieznaną” z Łądu w dniu 3 kwietnia 1941 roku? Odpowiedź: Ze smutkiem i godnością. [Początkowo] w tej podróży nie doznawaliśmy szykan. W ciszy modliliśmy się wszyscy.
103. Jak przyjął chłostę ciała zgotowaną mu przez katów w drodze? Odpowiedź: Kiedy zawieziono nas do Inowrocławia i kazano wychodzić z samochodu, gromada wyrostków biła nas kijami, a najbardziej Ks. Biskupa, który wtedy [powinno być: odtąd] zaczął kuleć. W Inowrocławiu komendant [więzienia] najbardziej szykanował Ks. Biskupa.
104. Z jaką radością błogosławił współwięźniów w czasie drogi? Odpowiedź: W Norymberdze okazywano nam nawet pewną życzliwość. Tam to miejscowi więźniowie przychodzili do drzwi celi Ks. Biskupa i prosili o błogosławieństwo.
105. Jak zachował się przy przestępowaniu bramy obozu koncentracyjnego w Dachau? Odpowiedź: Bramę obozu Dachau przestąpił Ks. Biskup spokojnie, z godnością.
106. Jak korzystał z możliwości odprawiania mszy św. w obozie? Odpowiedź: O ile sobie przypominam, Ks. Biskup w Dachau tylko raz odprawił mszę św. w [drugą] rocznicę swojej konsekracji.
107. Jak korzystał z tzw. przywilejów, które księża mieli w obozie w pewnym okresie czasu? Odpowiedź: Jak wszyscy, niczym nie wyróżniał się.
108. Jak przeżywał gorsze traktowanie w obozie księża od innych więźniów? Odpowiedź: Bardzo im współczuł. Dotkniętych większym cierpieniem pocieszał, dodawał im ducha.
109. Czy biskup Kozal miał w obozie lepiej aniżeli ogół duchowieństwa? Odpowiedź: Chyba miał gorzej niż inni więźniowie księża, gdyż [np.] musiał wystawać przy bramie obozu w czasie odwiedzin wysoko postawionych w partii esesmanów, co go bardzo męczyło [i upokarzało].
110. Jak znosił nieludzkie warunki tamtejszego życia? Odpowiedź: Spokojnie, pogodnie, z godnością.
111. Jak przyjął zakaz korzystania z kaplicy obozowej przez duchowieństwo polskie? Odpowiedź: Zakaz ten odczuł dotkliwie, ale i to zniósł spokojnie.
112. Jak sobie radził z pracą w obozie, do jakich grup roboczych należał? Odpowiedź: Nie wiem, bo nie pracowałem z nim razem.
113. Jak sobie radził z noszeniem kotłów z pożywieniem, a potem z odnoszeniem próżnych? Odpowiedź: Z wielkim trudem.
114. Jak wytrzymywał głód obozowy? Odpowiedź: Cierpliwie i bez narzekania.
115. Jak znosił częste wzywianie go „na oględziny” pod bramę obozu? Odpowiedź: Dotkliwie, nawet boleśnie, chociaż i na to nie skarżył się nigdy.

116. Jak znosił częste szykany? Odpowiedź: Z godnością.
117. Czy znam jakieś przypadki szykanowania Sługi Bożego? Odpowiedź: Osobiście nie byłem świadkiem takiego szykanowania.
118. Jak przeżył i zniósł przynajmniej dwukrotne pobicie go w Dachau? Odpowiedź: Wspaniałomyślnie.
119. Jak okazywało się jego męstwo w obozie? Odpowiedź: Ku wielkiemu zbudowaniu.
120. Jak wyglądała jego pokora w obozie koncentracyjnym? Odpowiedź: Kiedy bardziej ludzki blokowy chciał wyróżnić Ks. Biskupa, proponując mu zamiast drewniaków trzewiki skórzane, podziękował. Chciał żyć i nosić się jak zwykły więzień ze „ścieżką” na głowie, jakkolwiek niektórzy zabiegali o to, by mogli nosić włosy normalnie strzyżone.
121. Jak wyglądał u niego duch modlitwy w obozie? Odpowiedź: Chyba przez stałe zjednoczenie jego duszy z Bogiem.
122. Czy głosił w ukryciu księżom nauki i na jakie tematy? Odpowiedź: Nie. Podobno przemówił raz jeden w dziesiątą rocznicę święceń [swych] uczniów [z Gniezna].
123. Co sądzili o jego zachowaniu się w obozie księża polscy? Odpowiedź: Podziwiali go i czcili.
124. Co sądzili o tym samym duchowni innych narodowości? Odpowiedź: Tak samo.
125. Co sądzili o nim więźniowie świeccy? Odpowiedź: Podobnie.
130. Jak rozwijała się w Dachau jego myśl o złożeniu Bogu w ofierze za innych swojego życia? Odpowiedź: Ofiarę tę złożył [już] w Łądzie.
131. Czy jego życie i zachowanie się w obozie można nazwać bohaterstwem? Odpowiedź: Tak.
132. Czy znam osoby, które zachowały się w więzieniu i obozie lepiej i godniej niż on? Odpowiedź: Nie.
133. Czy zważywszy całe jego życie, a szczególnie więzienne i obozowe, można powiedzieć, że był człowiekiem świętym? Odpowiedź: Tak.
134. Co można mu było zarzucić w życiu? Odpowiedź: Nic.

VII. Śmierć w Dachau (26 I 1943)

135. Czy przepowiedział, przynajmniej ogólnie, swoją śmierć i jak? Odpowiedź: Na początku 1943 roku powiedział: Święta jutrzienka wolności, już wam nie będę potrzebny, odejdę od was.
136. Czy jego ostatnią chorobą był tyfus? Odpowiedź: Ostatecznie został otruty [właściwie: dobity zastrzykiem].
137. Czy do śmierci, obok tyfusu, nie przyczyniły się skutki jego pobicia? Odpowiedź: Sądzę, że tak.
138. Czy podczas ostatniej choroby zachował nastrój radosny? Odpowiedź: Tak.
139. Czy cierpliwie i z poddaniem się woli Bożej znosił cierpienia? Odpowiedź: Tak.
140. Czy w czasie choroby spełniał jakie akty cnót, czy się modlił? Odpowiedź: Na pewno się modlił.
143. Czy ze znaków poprzedzających, towarzyszących i następujących po zgonie można sądzić, że jego śmierć była miła i piękna w obliczu Pana? Odpowiedź: Tak.

144. Czy zaraz po jego zgonie rozeszła się wieść o nim jako o śmierci męża świętego? Odpowiedź: Tak.

VIII. Opinie o Słudze Bożym, łaski i cuda

145. Czy i w jaki sposób objawiła się cześć wiernych dla niego? Odpowiedź: Byli dachauczycy pierwsi powzięli cześć dla niego, a przez nich inni.

146. Czy wierni proszą go o wstawiennictwo u Boga? Odpowiedź: Tak.

147. Czy uważają je za skuteczne? Odpowiedź: W wielu wypadkach.

148. Czy proszą o jego obrazki? Odpowiedź: Tak.

149. Czy miało miejsce jakieś wydarzenie nadzwyczajne, cudowne, przez które Bóg potwierdził świętość Sługi swojego? Odpowiedź: Znam 3 wypadki uzdrowienia, które uważam za cudowne a sprawione za jego przyczyną.

150. Jakie mógłbym przytoczyć łaski czy uzdrowienia zdziałane przez Boga za przyczyną świątobliwego Biskupa? Odpowiedź: Uzdrawienie siostry Sobolewskiej, ks. proboszcza Ignacego Wojciechowskiego i siostry Meszki.

151. Czy ogół wiernych uważa go za godnego wyniesienia na ołtarze? Odpowiedź: Tak.

152. Czy można go nazywać także męczennikiem? Odpowiedź: Tak.

153. Jakie ukazały się o nim drukiem artykuły, wspomnienia i książki? Odpowiedź: Książeczka ks. prof. Biskupskiego pt. *Męczeńskie biskupstwo* i moje *Jasne promienie w Dachau*.

CZĘŚĆ II. SZCZEGÓŁOWY ROZBIÓR CNÓT

[Odpowiedzi otrzymałem 26 lutego 1961 roku — ks. Librowski]

C. ODPOWIEDZI WOJCIECHA KOZALA

Postulatio Causae
S.D. Michaëlis Kozal
L.dz. 10/1960

Włocławek, 9 października 1960 r.

Wielmożny Panie!

Niezależnie od zeznań, które Pan w swoim czasie jako świadek złożył przed Trybunałem Diecezjalnym, ustanowionym dla prowadzenia procesu informacyjnego o życiu i cnotach sługi Bożego Michała Kozala, uprzejmie proszę jako postulator tej sprawy o dokładne wypisanie atramentem odpowiedzi na pytania zawarte w załączonym kwestionariuszu. Wiadomości te potrzebne mi są do poszerzenia bazy źródłowej celem opracowania obszernej biografii naszego Biskupa. Odpowiedzi proszę wypełniać po prawej stronie ułożonych pytań. Jeżeli odpowiedź na jakies pytanie będzie wymagała więcej miejsca, proszę ją łaskawie wypisać na innej kartce. Proszę również o wypowiedzenie się na tematy sobie wiadome,

a w kwestionariuszu nie wyszczególnione. Całą rzecz niech Pan raczy potraktować poważnie i odesłać mi wypełniony kwestionariusz listem poleconym w ciągu miesiąca.

Pana jako członka rodziny Biskupa szczególnie proszę o szersze opisanie spraw rodzinnych i młodości Sługi Bożego.

Wypełniony kwestionariusz proszę własnoręcznie na końcu podpisać. Z wyrazami szacunku

Okrągła pieczęć Postulatora

Ks. dr Stanisław Librowski
postulator sprawy

Wielmożny Pan Wojciech Kozal,
Nowy Folwark, pta i pow. Krotoszyn

KWESTIONARIUSZ

Personalna osoba odpowiadającej

1. Imię i nazwisko? Odpowiedź: Wojciech Kozal.
2. Data i miejsce urodzenia? Odpowiedź: 13 kwietnia 1904 roku, Nowy Folwark, pow. Krotoszyn.
3. Stan, zawód, wyznanie? Odpowiedź: Żonaty, rolnik, rzymskokatolickie.
4. Adres? Odpowiedź: Nowy Folwark, pow. Krotoszyn.
5. Stosunek pokrewieństwa czy powinowactwa do Michała Kozala? Odpowiedź: Ze strony ojca kuzyn [powinno być: brat stryjeczny], a z matki wujek [powinno być: siostrzeniec].
6. Pierwsze spotkanie, lata i okoliczności kontaktów z M. Kozalem? Odpowiedź: Lata dziecinne i częste odwiedzanie się w rodzinie.

CZ. I. ŻYCIE, DZIAŁALNOŚĆ, PRZEŚLADOWANIA, ŚMIERĆ

I. Dom rodzinny

1. Kiedy i gdzie urodził się sługa Boży Michał Kozal? Odpowiedź: 25 września 1893 roku, Nowy Folwark, pow. Krotoszyn.
2. Kiedy został ochrzczony i w którym kościele? Odpowiedź: 30 września 1893 r. w kościele parafialnym pw. św. Jana Chrzciciela [w Krotoszynie].
3. Kto był jego ojcem chrzestnym? Odpowiedź: Tomasz Chyba.
4. Kto był jego matką chrzestną? Odpowiedź: Agnieszka Witek.
5. Kiedy i w którym kościele przyjął I Komunię świętą? Odpowiedź: W kościele par. w Krotoszynie.
7. Gdzie mieszkali jego rodzice? Odpowiedź: Nowy Folwark, pow. Krotoszyn.
8. Skąd pochodzili? Odpowiedź: Ze wsi Korytnica, pow. Ostrów Wlkp.
9. Czym się trudnili? Odpowiedź: [Pracowali] w rolnictwie.
10. Jakim temperamentem i charakterem odznaczał się mały Michał? Odpowiedź: Miłym i spokojnym.
11. Jakie było jego wychowanie? Odpowiedź: W duchu religijnym.
12. Kto wywierał największy wpływ na jego wychowanie? Odpowiedź: Rodzice.

13. Czy jego pobożność już w latach dzieciństwa przejawiała się na zewnątrz i w jaki sposób? Odpowiedź: Uwydatniał się swoją pobożnością wśród najbliższego otoczenia. Według opowiadań Franciszki Zajac, która z nim razem rosła, zbierał on dzieci wokół siebie, ustawiał ołtarz i tam mówili razem pacierz.

II. Lata szkolne i studia (1900—1918)

15. Dokąd i w jakich latach uczęszczał do szkoły elementarnej? Odpowiedź: W pierwszych latach do Kobierna, później do Krotoszyna.
16. Gdzie i w jakich latach uczęszczał do gimnazjum? Odpowiedź: W Krotoszynie.
17. Czy dobrze się sprawował i uczył? Odpowiedź: Tak [widoczne to] na podstawie wielu świadectw.
18. Jaką opinią cieszył się u kierownictwa szkoły, nauczycielstwa, kolegów i koleżanek? Odpowiedź: U uczniów dobrą. Według opowiadania Franciszka Lesińskiego, który był współuczniem w szkole powszechnej w Krotoszynie, cieszył się wśród nauczycielstwa, jak nauczyciel Osterhof, Fikel, kierownik szkoły Kaszny opinią bardzo dobrego i pilnego ucznia; był [też] ulubionym uczniem śp. proboszcza Kruga.
22. Od kiedy objawiały się pierwsze znamiona jego powołania? Odpowiedź: Od dzieciństwa.
23. Jak się one objawiały? Odpowiedź: Wiele wspominał o kapłaństwie. Według opowiadania [wspomnianej] Franciszki Zajac jako chłopiec mawiał, że tylko będzie księdzem.
26. W jakich latach przebywał on w Seminarium Duchownym w Poznaniu, a w jakich w Gnieźnie? Odpowiedź: Do roku 1918.
28. Czy był pilny w nauce? Odpowiedź: Tak.
32. Kiedy i gdzie odprawił prymicje? Odpowiedź: 25 lutego 1918 r. [w kościele par.] w Krotoszynie.

III. Praca duszpasterska i katechetyczna (1918—1927)

36. Jak przedstawiała się jego praca katechetyczna i pedagogiczna, którą prowadził od wiosny 1923 r. do jesieni 1927 w Miejskim Gimnazjum Żeńskim w Bydgoszczy... i kto stamtąd mógłby o tym najwięcej powiedzieć? Odpowiedź: [Profesorka] Maria Buzalska, obecnie siostra Annuncjata w Elblągu.
37. Jak przedstawiało się w latach 1918—1927 jego zdrowie? Odpowiedź: Nie chorował.

VIII. Opinie o Słudze Bożym, łaski i cuda

148. Czy wierni proszą o jego obrazki? Odpowiedź: Tak.
153. Jakie ukazały się drukiem o nim artykuły, wspomnienia i książki? Odpowiedź: *Męczeńskie biskupstwo* napisane przez ks. dra Stefana Biskupskiego.

CZEŚĆ II. SZCZEGÓŁOWY ROZBIÓR CNÓT

II. Cnoty główne

3. Wstrzemięźliwość

103. Czy pokarm i napój przyjmował z umiarkowaniem? Odpowiedź: Tak.
104. Czy zachowywał nakazane posty? Odpowiedź: Tak. Z opowiadań śp. cioci Agnieszki [Koniecznej wiem, że] gdy był post, to aby go „oszukać” w jedzeniu, krajano 2 bułki, bo więcej nie jadł jak jedną. Robiono [w ten sposób], że jedna górna i jedna dolna były grubsze. [Ale on] poznał i mówił, gdy będziecie tak robiły, to nie będę jadł, gdyż jest post.
106. Czy był skromny w ubiorze? Odpowiedź: Tak.
107. Czy lubił skromność w urządzeniu mieszkania? Odpowiedź: Tak.

Kozal Wojciech [doręczył 8 XI 1960].

D. ODPOWIEDZI LUDWIKI LUBIŃSKIEJ

Postulatio Causae
S.D. Michaëlis Kozal
L.dz. 15/1960

Włocławek, 21 października 1960 r.

Szanowna Pani!

W związku z procesem beatyfikacyjnym sługi Bożego biskupa Michała Kozala gromadzę materiały do opracowania obszernej jego biografii. Pani, która prowadziła jego dom we Włocławku, a następnie opiekowała się nim w miejscowym więzieniu i w klasztorze w Łądzie, może mi w tej sprawie dopomóc. Dlatego proszę uprzejmie Panią, aby łaskawie wypisała atramentem czytelnie na liniach kropkowanych załączonego kwestionariusza wszystkie wiadome jej odpowiedzi na podane pytania. Informacje, które będą wymagały więcej miejsca i odpowiedzi na pytania przeze mnie nie wyszczególnione, niechaj Pani wypisze na oddzielnych kartach. Wypełniony kwestionariusz niech Pani będzie łaskawa na końcu podpisać i doręczyć mi w ciągu miesiąca. Za włożoną współpracę bardzo dziękuję.

Z wyrazami szacunku
Okrągła pieczęć Postulatora

Ks. dr Stanisław Librowski
postulator sprawy

Szanowna Pani Ludwika Lubińska,
Włocławek, ul. Seminaryjska 5

KWESTIONARIUSZ

Personalia osoby odpowiadającej

1. Imię i nazwisko? Odpowiedź: Ludwika Lubińska.
2. Data i miejsce urodzenia? Odpowiedź: 7 sierpnia 1906 roku w Libnie.
3. Stan, zawód, wyznanie? Odpowiedź: Wolny, sklepowa, rzymskokatolickie.
4. Adres? Odpowiedź: Włocławek, ul. Seminaryjska 5.
5. Stosunek pokrewieństwa lub powinowactwa do Michała Kozala? Odpowiedź: Obca.
6. Pierwsze spotkanie, lata i okoliczności kontaktów z M. Kozalem? Odpowiedź: Od r. 1935 był moim spowiednikiem w Gnieźnie.

CZ. I. ŻYCIE, DZIAŁALNOŚĆ, PRZEŚLADOWANIA, ŚMIERĆ

V. Biskup tyt. lapański i sufragan włocławski (1939)

72. O czym świadczy wielka ilość korespondencji gratulacyjnej, nadesłanej mu z okazji wyniesienia do biskupstwa? Odpowiedź: O bardzo dobrym duszpasterzu [sic].
74. Jak przedstawiała się jego działalność w diecezji włocławskiej jako wikariusza generalnego? Odpowiedź: Był bardzo pilnym i sumiennym w swych obowiązkach.
75. Jak wyglądała jego działalność w diecezji włocławskiej jako biskupa sufragana? Odpowiedź: Działalność miał trudną, mimo to wykonywał ją z wielką gorliwością.
77. Jak biskup Kozal przyjął wybuch drugiej wojny światowej w 1939 roku? Odpowiedź: Przyjął z bólem i z poddaniem się woli Bożej.
78. Dlaczego postanowił nie opuszczać Włocławka i diecezji przed najeżdżącą niemieckim? Odpowiedź: Ojciec święty tu go wyznaczył i nie wolno się biskupowi dobrowolnie ruszać [sic].
79. Jak bronił spraw Kościoła na terenie diecezji włocławskiej w czasie okupacji? Odpowiedź: Z całą gorliwością.
80. Jak wstawiał się za ludnością i duchowieństwem u władz okupacyjnych? Odpowiedź: Z narażeniem życia chodził do okupanta, by uwolnić ludność i duchowieństwo.
82. Dlaczego w tak krótkim czasie potrafił sobie ująć duchowieństwo diecezji, szczególnie Włocławka? Odpowiedź: Albowiem był bardzo przystępny dla bliźnich.
83. Jak w tym czasie przedstawiała się jego pobożność? Odpowiedź: Sam modlił się przed Najświętszym Sakramentem i zachęcał do nabożeństw.
84. Na czym polegało u niego wysokie poczucie godności biskupiej? Odpowiedź: Na wielkiej pobożności [sic].

VI. Więzienia i obóz koncentracyjny (1939—1943)

86. Przyczyny aresztowania Biskupa i duchowieństwa? Odpowiedź: Ażeby wyniszczyć biskupów i duchowieństwo.
94. Jak biskup Kozal przeżywał niszczenie życia religijnego w kraju i diecezji? Odpowiedź: Bardzo boleśnie i zachęcał wiernych, żeby wytrwali do końca.

95. Jak przeżywał aresztowanie coraz większej liczby księży? Odpowiedź: Każde aresztowanie przeżywał bardzo boleśnie.
96. Jak przeżywał prześladowania Polaków i wyrzucanie ich z własności na poniewierkę? Odpowiedź: Bardzo ubolewał nad losem ludzi wypędzanych.
97. Czym kierował się, kiedy nie pozwalał duszpasterzom, nawet internowanym w Łądzie, na wyjazd do tzw. Generalnej Guberni? Odpowiedź: Kierował się tym, iż każdy sługa Boży powinien pozostać na swym stanowisku, choćby za cenę własnego życia [sic].
134. Co można mu było zarzucić w życiu? Odpowiedź: Niczego, gdyż był gorliwym, pobożnym i spokojnym duchem [sic].

VIII. Opinie o Słudze Bożym, łaski i cuda

145. Czy i w jaki sposób objawiała się cześć wiernych dla niego? Odpowiedź: Gorliwą i nieustanną modlitwą.
146. Czy wierni proszą go o wstawiennictwo u Boga? Odpowiedź: Proszą.
147. Czy uważają je za skuteczne? Odpowiedź: Uważają za skuteczne.
148. Czy proszą o jego obrazki? Odpowiedź. Proszą.
150. Czy mogłabym przytoczyć łaski lub uzdrowienia działane przez Boga za przyczyną świątobliwego Biskupa? Odpowiedź: Za jego przyczyną doznawałam łaski.
151. Czy ogół wiernych uważa go za godnego wyniesienia na ołtarze? Odpowiedź: Tak.
152. Czy można go nazywać męczennikiem? Odpowiedź: Można.
153. Jakie ukazały się o nim drukiem artykuły, wspomnienia i książki? Odpowiedź: Ks. bp Franciszek Korszyński: *Jasne promienie w Dachau*; ks. Stefan Biskupski: *Księża polscy w niemieckich obozach koncentracyjnych*.

CZĘŚĆ II. SZCZEGÓŁOWY ROZBIÓR CNÓT

I. Cnoty teologiczne

1. Cnota wiary

2. Czy biskup Michał Kozal modlił się o nawrócenie wszystkich ludzi? Odpowiedź: Modlił się i polecał ich Panu Bogu.
5. Czy czcił Najśw. Maryję Pannę i jak szerzył jej kult? Odpowiedź: Czcił i zalecał innym.
7. Czy często modlił się przed Najświętszym Sakramentem? Odpowiedź: Bardzo często.
8. Z jaką gorliwością i wiarą odprawiał mszę świętą? Odpowiedź: Z wielką gorliwością i wiarą.
9. Jak się do niej przygotowywał i jak opdrawiał dziękczynienie? Odpowiedź: Duszą i modlitwą.
10. Czy miał nabożeństwo do Męki Pańskiej? Odpowiedź: Miał i innym je zalecał.
14. Z jaką gorliwością starał się te nabożeństwa propagować u innych? Odpowiedź: Zachęcaniem do tych modlitw.
15. Czy starał się, aby powierzeni jego pieczy wierni poznali i zachowywali prawdy wiary świętej? Odpowiedź: Bardzo się starał.

16. Czy tej wiary, szczególnie przez kazania, nauczał? Odpowiedź: Nauczał.
18. Czy odnosił się ze czcią do prawa kościelnego? Odpowiedź: Tak.
19. Czy odnosił się z szacunkiem do Ojca świętego? Odpowiedź: Bardzo.
20. Czy miał szacunek dla nakazów przełożonych? Odpowiedź: Wielki.
21. Czy miał cześć dla kapłanów? Odpowiedź: Dużą.
22. Czy radował się z nawrócenia wiernych i błądzących? Odpowiedź: Bardzo się cieszył.
23. Czy smucił się z powodu nieszczęść i prześladowań Kościoła? Odpowiedź: Bardzo.
24. Czy ściśle przestrzegał przepisów i ceremonii Kościoła? Odpowiedź: Bardzo ściśle.
25. Czy troszczył się o schludność domów Bożych? Odpowiedź: Bardzo.
26. Czy nienawidział złych ksiąg i wszystkiego, co sprzeciwiało się wierze? Odpowiedź: Bardzo się temu sprzeciwiał.
27. Czy cenił sobie zyskiwanie odpustów? Odpowiedź: Cenił i innym polecał.
28. Czy gorąco pragnął rozszerzenia wiary katolickiej? Odpowiedź: Bardzo pragnął.

2. Cnota nadziei

30. Czy miał mocną nadzieję uzyskania zbawienia wiecznego? Odpowiedź: Miał.
31. Z jaką ufnością spełniał uczynki w tym celu? Odpowiedź: Z wielką ufnością i pobożnością.
32. Czy starał się tę ufność wzbudzać w drugich? Odpowiedź: Starał się.
33. Czy gardził widocznie rzeczami tego świata? Odpowiedź: Gardził.
34. Czy w trudnościach i przeciwnościach pokładał nadzieję w Bogu i jego Opatrzności? Odpowiedź: Pokładał nadzieję.
35. Czy wszystkie swoje czyny kierował do celu ostatecznego? Odpowiedź: Kierował.
36. Czy pogodnie i spokojnie znosił przeciwności i prześladowania? Odpowiedź: Tak.
37. Czy trudy swych obowiązków chętnie pokonywał? Odpowiedź: Chętnie.
38. Czy swojej ufności dawał wyraz w słowach i pismach? Odpowiedź: Dawał.
39. Czy innych (ubogich, cierpiących, upadłych) umacniał w nadziei? Odpowiedź: Umacniał.
41. Czy choroby i bóle przyjmował radośnie? Odpowiedź: Tak.
42. Czy w słowie, piśmie i czynach okazywał gotowość cierpienia dla zbawienia wiecznego? Odpowiedź: Okazywał.

3. Cnota miłości

a. Względem Boga

45. Czy Sługa Boży zachowywał przykazania Boże i kościelne? Odpowiedź: Zachowywał.
46. Czy nienawidział grzechu? Odpowiedź: Tak.

47. Czy w całym życiu starał się unikać wszelkich uchybień? Odpowiedź: Starał się.
50. Czy jego umysł zawsze był skierowany ku Bogu, a dusza jego wewnętrznie z Bogiem była złączona? Odpowiedź: Tak.
51. Czy często mówił o Panu Bogu? Odpowiedź: Często.
52. Jak zachowywał się słysząc bluźnierstwo? Odpowiedź: Z bólem i obrzydzeniem.
53. Czy starał się przeszkodzić grzechom? Odpowiedź: Starał się przez naukę.
54. Czy bolał nad tym, że inni grzeszą? Odpowiedź: Bardzo ubolewał.
55. Czy starał się innych zapalić do miłości Bożej? Odpowiedź: Tak.
56. Czy i w jaki sposób zalecał innym modlitwę? Odpowiedź: Zalecał w różny sposób.
57. Czy swoje ciało poddawał postom i umartwieniom? Odpowiedź: Poddawał.
59. Czy zagrzewał innych do uwielbiania miłości Bożej? Odpowiedź: Zagrzewał.

b. W stosunku do bliźniego

1° Co do duszy

61. Czy modlił się o nawrócenie grzeszników? Odpowiedź: Modlił się.
62. Z jakim zapalem i skutkiem wypełniał swoje posługiwanie? Odpowiedź: Z gorliwością.
63. Jakich dokonał prac dla zbawienia dusz? Odpowiedź: Przede wszystkim ofiarą ze swojego życia.
64. Czy wynagradzał Bogu za grzeszników? Odpowiedź: Wynagradzał.
66. Czy odplacał się dobrem za złe oraz modlił się za nieprzyjaciół i przesładowców? Odpowiedź: Tak.
67. Czy starał się usuwać niezgody i waśnie? Odpowiedź: Starał się.
68. Czy dbał o dobrą sławę innych? Odpowiedź: Dbał.

2° Co do ciała

69. Czy kochał biednych? Odpowiedź: Kochał.
70. Czy ich wspierał? Odpowiedź: Wspierał.
71. Czy innych zachęcał do miłowania i wspierania ich? Odpowiedź: Zachęcał.
72. Czy nieświadomych pouczał, wątpiącym dobrze radził, cierpiących pocieszał, grzeszników napominał? Odpowiedź: Pouczał, dobrze radził, pocieszał, napominał.
73. Czy był wyrozumiałym dla błędów innych? Odpowiedź: Był wyrozumiałym.
75. Czy starał się o zdrowie duszy i ciała u chorych? Odpowiedź: Starał się.
76. Czy więcej miłował najbardziej opuszczonych? Odpowiedź: Tak.

II. Cnoty główne

1. Roztropność

78. Czy wszystkie swoje czyny spełniał w celu osiągnięcia chwały wiecznej? Odpowiedź: Tak.
79. Czy strzegł czystości sumienia i bojaźni Bożej? Odpowiedź: Strzegł.
80. Czy podejmował skuteczne starania, aby ustrzec się grzechu? Odpowiedź: Podejmował.
81. Czy miłował prostotę? Odpowiedź: Tak, umiłował.
82. Czy był prawdomównym, a nienawidział obłudy i kłamstwa? Odpowiedź: Był prawdomównym.
83. Czy jego uczynki były zawsze prawe? Odpowiedź: Tak.
85. Czy proszony o radę udzielał jej w porę? Odpowiedź: Udzielał.
86. Czy zwalczał próżnowanie jako okoliczność do grzechu? Odpowiedź: Zwalczał.
87. Czy skłaniał się do samotności i rozmyślania? Odpowiedź: Skłaniał się i innych zachęcał.
88. Czy w swoim życiu okazywał roztropność i łączył ją z gorliwością? Odpowiedź: Okazywał roztropność.

2. Sprawiedliwość

89. Czy zawsze okazywał cześć należną Bogu? Odpowiedź: Zawsze.
90. Czy oddawał cześć należną świętym? Odpowiedź: Oddawał.
91. Czy odnosił się ze czcią do relikwii świętych? Odpowiedź: Tak.
92. Czy przestrzegał świętowania świąt? Odpowiedź: Przestrzegał.
93. Czy gorliwie odmawiał brewiarz? Odpowiedź: Gorliwie.
95. Czy oddawał każdemu, co mu się należy? Odpowiedź: Tak.
96. Czy zawsze kierował się prawdą i sprawiedliwością? Odpowiedź: Zawsze.

3. Wstrzemięźliwość

99. Czy umartwiał swoją wolę? Odpowiedź: Umartwiał.
103. Czy pokarm i napój przyjmował z umiarkowaniem? Odpowiedź: Tak.
104. Czy zachowywał nakazane posty? Odpowiedź: Zachowywał.
105. Czy sypiał krótko, nie nad potrzebę? Odpowiedź: Sypiał krótko.
106. Czy był skromny w ubiorze? Odpowiedź: Był skromny.
107. Czy lubił skromność w urządzeniu mieszkania? Odpowiedź: Tak.
108. Czy wystrzegał się wygod życia? Odpowiedź: Wystrzegał.
109. Czy umartwiał w specjalny sposób swoje ciało? Odpowiedź: Tak.
110. Czy odznaczał się duchem pokuty? Odpowiedź: Odznaczał się.
111. Czy umiłował samotność, milczenie, skromność, powagę? Odpowiedź: Tak.
112. Czy był umiarkowany w słowach i czynach? Odpowiedź: Był umiarkowany.

4. Męstwo

113. Czy przewycięzał przeciwności na drodze do szerzenia chwały Bożej i zbawienia dusz? Odpowiedź: Przewycięzał.
114. Czy bronił wytrwale i odważnie praw Kościoła? Odpowiedź: Bronił.
115. Czy był niezmordowanym w pełnieniu obowiązków i prac? Odpowiedź: Był pilnym.
116. Czy był mężny i cierpliwy w czasie choroby, prześladowania, krzywdy, obelgi, oschłości duchowej? Odpowiedź: Tak.
117. Czy przyjmował je pogodnie, żeby innych budować? Odpowiedź: Przyjmował z pogodą ducha.
118. Czy zachowywał równowagę zarówno w radosnych, jak też przykrych okolicznościach? Odpowiedź: Zachowywał.
119. Czy gardził rzeczami tego świata? Odpowiedź: Gardził.
120. Czy był wytrwałym w ćwiczeniu się w cnotach? Odpowiedź: Był wytrwałym.
122. Czy przewycięzał względy ludzkie? Odpowiedź: Przewycięzał.

5. Pokora

124. Czy uważał się za bezużytecznego i niegodnego? Odpowiedź: Tak.
127. Czy unikał poważania, uznania i pochwał? Odpowiedź: Unikał.
128. Czy w życiu był przystępny dla podwładnych? Odpowiedź: Był przystępny.
129. Czy chętnie przyjmował zdanie innych, odstępując od swojego? Odpowiedź: Przyjmował.

6. Dary nadzwyczajne

131. Czy Sługa Boży posiadał dar rady? Odpowiedź: Posiadał.

Włocławek, dnia 24 II 1961.

Lubińska Ludwika

E. ODPOWIEDZI KS. PROB. BRON. MILLERA

Postulatio Causae
S.D. Michaëlis Kozal
L.dz. 25/1960

Włocławek, 11 listopada 1960 r.

Czcigodny Księżu Proboszczu!

Niezależnie od zeznań, które Ksiądz Proboszcz jako świadek złoży przed Trybunałem Diecezjalnym, ustanowionym dla procesu informacyjnego o życiu i cnotach sługi Bożego biskupa Michała Kozala, uprzejmie proszę o dokładne wypełnienie załączonego kwestionariusza. Odpowiedzi na zawarte w nim pytania są mi potrzebne do wzbogacenia bazy źródłowej w celu opracowania obszernej biografii tego Biskupa. Mam nadzieję, że Ksiądz Proboszcz, który był uczniem i wychowankiem ks. Michała Kozala w Seminarium Gnieźnieńskim i obecnie od lat kilkunastu dusz-

pasterzuje w tej parafii, w której przed 40 laty czynił to samo wspomniany, znacznie dopomoże mi do napisania tego żywotu. Odpowiedzi, które będą wymagały więcej miejsca i ewentualne informacje na pytania przeze mnie nie zredagowane, proszę łaskawie wypisać na oddzielnych kartach. Wypełniony kwestionariusz niech Ksiądz Proboszcz na końcu podpisze i ośle mi listem poleconym w ciągu miesiąca.

Z wyrazami głębokiego szacunku
Okręga pieczęć Postulatora

Ks. dr Stanisław Librowski
postulator sprawy

Czcigodny Ks. Proboszcz Bronisław Miller,
Krostkowo, pow. Wyrzysk

KWESTIONARIUSZ

Personalna osoby odpowiadającej

1. Imię i nazwisko? Odpowiedź: Bronisław Miller.
2. Data i miejsce urodzenia? Odpowiedź: 11 grudnia 1907 roku, Pospolno, pow. Września.
3. Stan, zawód? Odpowiedź: Ksiądz, proboszcz.
4. Adres? Odpowiedź: Krostkowo, pow. Wyrzysk.
5. Stosunek pokrewieństwa lub powinowactwa do Michała Kozala? Odpowiedź: Żaden.
6. Pierwsze spotkanie, lata i okoliczności kontaktów z M. Kozalem? Odpowiedź: W latach 1928—1929 w Seminarium Duchownym w Gnieźnie, jako z ojcem duchownym.

CZ. I. ŻYCIE, DZIAŁALNOŚĆ, PRZEŚLADOWANIA, ŚMIERĆ

III. Praca duszpasterska i katechetyczna (1918—1927)

35. Jak przedstawiała się jego praca jako duszpasterza w parafii Krostkowo (afiliowanej wtedy do Kosztowa) w pow. Wyrzysk a dek. nakielskim, którą prowadził od wiosny 1920 do wiosny 1923 roku i kto z tamtejszych parafian mógłby o niej najwięcej powiedzieć? Odpowiedź: Zeznania czworga byłych parafian ks. M. Kozala: Zuzanny Kopienkowej, Jakuba Bąka, Józefa Czapiewskiego i Antoniego Derdowskiego załączam w osobnych aneksach. [Opublikowałem je w t. 56 ABMK, w *Wypowiedziach...*].
37. Co można by powiedzieć o jego zdrowiu w latach 1918—1927? Odpowiedź: Było raczej wątle.
40. Jak wyglądała jego praca nad nauczaniem parafian, dzieci, młodzieży? Odpowiedź: Był pełen poświęcenia dla wszystkich stanów.
41. Jak przedstawiała się jego praca nad wychowaniem młodzieży? Odpowiedź: Lubił młodzież i zawsze apelował do jej wyższych ideałów.
42. Jak przedstawiała się jego praca nad uświęceniem młodzieży i wiernych? Odpowiedź: W Krostkowie pozostawił po sobie pamięć idealnego duszpasterza.
43. Jakie były jego kazania? Odpowiedź: Logiczne, płomienne i wspańiale opracowane.

44. Jakim był w konfesjonale? Odpowiedź: Dobrotliwym, lecz stanowczym.
45. Czy chętnie głosił kazania? Odpowiedź: Bardzo chętnie, nigdy nie odmawiał proszącym go kapłanom sąsiadom.
46. Czy chętnie zasiadał do konfesjonu? Odpowiedź: Chętnie.
47. Jaki był jego stosunek do rzeczy materialnych, do opłat na rzecz duchowieństwa? Odpowiedź: Za opłaty z tytułu „iura stolae” brał „co łaska”.

IV. Ojciec duchowny i Rektor Seminarium w Gnieźnie (1927—1939)

48. Jak spełniał w latach 1927—1929 obowiązki ojca duchownego w Seminarium (kursy filozoficzne) w Gnieźnie? Odpowiedź: „Non plus ultra!”. Dla kleryków był bratem, przyjacielem i duchownym wodzem.
49. Jak starał się o urobienie przyszłych kapłanów? Odpowiedź: Przykładem pobożności, prostoty i wzniosłości oraz płomiennymi egzortami ascetycznymi.
50. Czy i jak służył własnym przykładem? Odpowiedź: Wysoką ascezą i całym zewnętrznym zachowaniem się.
51. Jak przedstawiały się jego konferencje dla alumnów? Odpowiedź: Były dobrze przygotowane, przemodlone, męskie i logiczne.
52. Jak się do nich przygotowywał? Odpowiedź: Przez modlitwę i ascezę.
53. Jakim był spowiednikiem w oczach kleryków? Odpowiedź: Pełnym miłości i łagodności, chociaż stanowczym.
55. Czy pogłębiał wciąż swoją wiedzę, zwłaszcza teologiczną? Odpowiedź: Wiem, że wciąż czytał i studiował teologię.
69. Jak ogół duchowieństwa archidiecezji gnieźnieńskiej przyjął w r. 1933 obdarowanie go szambelanią papieską? Odpowiedź: Z prawdziwym uznaniem i radością.

V. Biskup tyt. łapeński i sufragana włocławski (1939)

70. Jak przyjęło duchowieństwo archidiecezji gnieźnieńskiej i poznańskiej wyniesienie go do godności biskupiej? Odpowiedź: Z najwyższymi wyrazami zadowolenia i wdzięczności, że poznano się na prawdziwie wielkim i świętobliwym człowieku.

VIII. Opinie o Słudze Bożym, łaski i cuda

145. Czy i w jaki sposób objawiała się cześć wiernych dla niego? Odpowiedź: Od chwili jego śmierci w obozie [koncentracyjnym w Dachau] modli się do niego o wstawiennictwo prawie cała parafia w Krostkowie.
146. Czy wierni proszą go o wstawiennictwo u Pana Boga? Odpowiedź: Tak, bardzo często.
147. Czy uważają je za skuteczne? Odpowiedź: Tak, nawet bardzo.
148. Czy proszą o jego obrazki? Odpowiedź: Owszem.
149. Czy miało miejsce jakieś wydarzenie nadzwyczajne, cudowne, przez

które Bóg potwierdził świętość Sługi swojego? Odpowiedź: Szczegóły o tym załączone w aneksach parafian z Krostkowa. [Por. nr 35].

151. Czy ogół wiernych uważa go za godnego wyniesienia na ołtarze? Odpowiedź: Wszyscy, którzy go znali i kochali.
152. Czy można go nazywać męczennikiem? Odpowiedź: Z całą moralną pewnością.

CZEŚĆ II. SZCZEGÓŁOWY ROZBIÓR CNÓT

I. Cnoty teologiczne

1. Cnota wiary

1. Czy sługa Boży biskup Michał Kozal często dziękował Bogu za łaskę należenia do Kościoła Katolickiego? Odpowiedź: Mówił o tym często i podkreślał w egzortach do kleryków.
2. Czy modlił się o nawrócenie wszystkich ludzi? Odpowiedź jak pod 1.
3. Czy w szczególności modlił się i zabiegał o nawrócenie schizmatyków i heretyków? Odpowiedź jak pod 1.
4. Czy przyjmował z silnym i wewnętrznym przekonaniem wszystkie artykuły i tajemnice wiary? Odpowiedź: Tak jest.
7. Czy przed Najświętszym Sakramentem często się modlił? Odpowiedź: Całymi godzinami.
8. Z jaką gorliwością i wiarą odprawiał mszę świętą? Odpowiedź: Bardzo pobożnie.
9. Jak się do niej przygotowywał i jak odprawiał dziękczynienie? Odpowiedź: Przez dłuższe modlitwy.
10. Czy miał nabożeństwo do Męki Pańskiej? Odpowiedź: Wielkie.
11. Czy i jakie miał nabożeństwo do świętych? Odpowiedź: Do św. Michała Archaniola i św. Wojciecha.
12. Czy miał i czcił swojego patrona? Odpowiedź: Tak, św. Michała.
14. Z jaką gorliwością starał się te nabożeństwa krzewić wśród innych? Odpowiedź: Z wielką.
15. Czy starał się, żeby wierni powierzeni jego pieczy poznali i zachowywali prawdy wiary świętej? Odpowiedź: Tak.
16. Czy tej wiary nauczał, szczególnie przez kazania? Odpowiedź: Bardzo.
17. Czy odnosił się ze czcią do Pisma św. i tradycji? Odpowiedź: Z wielką.
18. Czy odnosił się ze czcią do prawa kościelnego? Odpowiedź: Pedantycznie [sic].
19. Czy odnosił się z szacunkiem do Ojca świętego? Odpowiedź: Z wielkim szacunkiem.
20. Czy miał szacunek dla nakazów biskupa? Odpowiedź: Wielki.
21. Czy miał cześć dla kapłanów? Odpowiedź: Prawdziwą.
23. Czy smucił się z powodu nieszczęść i prześladowań Kościoła? Odpowiedź: Tak.
24. Czy ściśle przestrzegał przepisów i ceremonii kościelnych? Odpowiedź: Jak najściślej.
25. Czy troszczył się o schludność domów Bożych? Odpowiedź: Tak, bardzo.

28. Czy pragnął gorąco rozszerzenia wiary katolickiej i gotów był przełać krew w obronie jej prawd? Odpowiedź: Tak, nieraz o tym mówił w egzortach.

2. Cnota nadziei

35. Czy wszystkie swoje czyny kierował do celu ostatecznego? Odpowiedź: Tak.
36. Czy pogodnie i spokojnie znosił przeciwności i prześladowania? Odpowiedź: Tak.

3. Cnota miłości

a. Względem Boga

45. Czy zachowywał prawo Boże i kościelne? Odpowiedź: Całym życiem.
46. Czy nienawidział grzechu? Odpowiedź: Bardzo.
57. Czy ciało swoje poddawał postom i umartwieniom? Odpowiedź: Przez całe życie.

II. Cnoty główne

1. Roztropność

81. Czy umiłował prostotę? Odpowiedź: Bardzo.
82. Czy był prawdomównym, a nienawidział obłudy i kłamstwa? Odpowiedź: Bardzo.
83. Czy uczynki jego były zawsze prawe? Odpowiedź: Tak.
87. Czy skłaniał się do samotności i rozmyślania? Odpowiedź: Tak.
88. Czy w swoim życiu wykazywał roztropność i łączył ją z gorliwością? Odpowiedź: Tak.

3. Wstrzemięźliwość

102. Czy odznaczał się czystością umysłu i duszy? Odpowiedź: Czystość moralna od niego promieniowała.
103. Czy pokarm i napój przyjmował z umiarkowaniem? Odpowiedź: Zawsze.
107. Czy lubił skromność w urządzeniu mieszkania? Odpowiedź: W Krostkowie miał meble bardzo skromne.

5. Pokora

128. Czy w postępowaniu był przystępny dla podwładnych? Odpowiedź: Był bardzo przystępnym.

Krostkowo, dnia 5 grudnia 1960 r.
Okragła pieczęć parafii Krostkowo.

Ks. Bronisław Miller

F. ODPOWIEDZI KS. KAN. KAZ. TADRZYŃSKIEGO

Postulatio Causae
S.D. Michaëlis Kozal
L.dz. 29/1960

Włocławek, 14 listopada 1960 r.

Przewielebny Księżę Kanoniku!

Niezależnie od zeznań, które Ksiądz Kanonik jako świadek złożył przed Trybunałem Diecezjalnym, ustanowionym dla beatyfikacji sługi Bożego biskupa Michała Kozala na terenie diecezji, uprzejmie proszę o dokładne wypełnienie załączonego kwestionariusza. Odpowiedzi na znajdujące się w nim pytania są mi potrzebne do poszerzenia bazy źródłowej w celu opracowania obszernej biografii tego Biskupa. Ufam, że Ksiądz Kanonik, który najpierw przebywał razem ze wspomnianym jako alumn w Seminarium Duchownym, następnie przez lat 10 był współmoderatorem Seminarium Gnieźnieńskiego, wreszcie pozostawał z nim więźniem w obozie koncentracyjnym Dachau, wamnie dopomoże mi do napisania tego żywotu. Odpowiedzi, które będą wymagały więcej miejsca i ewentualne informacje na pytania przeze mnie nie wyszczególnione, proszę łaskawie wypisać na oddzielnych kartach. Wypełniony kwestionariusz niech Ksiądz Kanonik na końcu podpisze i odeśle mi listem poleconym w ciągu miesiąca.

Łączę wyrazy głębokiego szacunku
Okrągła pieczęć Postulatora

Ks. dr Stanisław Librowski
postulator sprawy

Przewielebny Ks. Kanonik Kazimierz Tadrzyński,
Wenecja, pta Gąsawa, pow. Żnin.

KWESTIONARIUSZ

Personalalia osoby odpowiadającej

1. Imię i nazwisko? Odpowiedź: Kazimierz Tadrzyński.
2. Data i miejsce urodzenia? Odpowiedź: 16 lutego 1891 roku, Śrem woj. poznańskie.
3. Stan, zawód? Odpowiedź: Ksiądz, duszpasterz.
4. Adres? Odpowiedź: Wenecja, pta Gąsawa, pow. Żnin.
5. Stosunek pokrewieństwa lub powinowactwa do Michała Kozala? Odpowiedź: Obcy.
6. Pierwsze spotkanie, lata i okoliczności kontaktów z M. Kozalem? Odpowiedź: W Arcybiskupim Seminarium Duchownym w Poznaniu w r. 1914, w ASD w Gnieźnie r. 1916, dalej ASD Gniezno 1929—1939 [wreszcie obóz koncentr. w Dachau 1941—1943].

CZ. I. ŻYCIE, DZIAŁALNOŚĆ, PRZEŚLADOWANIA, ŚMIERĆ

II. Lata szkolne i studia (1900—1918)

26. W jakich latach przebywał on w Seminarium Duchownym w Poznaniu, a w których w Gnieźnie? Odpowiedź: W Poznaniu od kwietnia 1914 r. do lipca 1914 i od kwietnia 1915 do marca 1916; w Gnieźnie od kwietnia 1916 r. do lutego 1918.
27. Jaki był jego stosunek do moderatorów, profesorów oraz kolegów w obydwu seminariach i nawzajem? Odpowiedź: Poprawny, przykładny, był ceniony jako wybitny kleryk.
28. Czy był pilny w nauce? Odpowiedź: Tak.

IV. Ojciec duchowny i Rektor Seminarium w Gnieźnie (1927—1939)

54. Jak wypełniał obowiązki profesora Seminarium w Gnieźnie w latach 1927—1939? Odpowiedź: Sumiennie i akuratnie.
55. Czy pogłębiał stale swoją wiedzę, zwłaszcza teologiczną? Odpowiedź: Pogłębiał przez studiowanie dzieł z dziedziny, którą wykładał.
56. Co o nim jako profesorze sądzili inni profesorowie i klerycy? Odpowiedź: Cenili jego sumiennosc i wiedzę.
57. Co napisał, wydrukował i jakiej wartości? Odpowiedź: O ile wiem, pisywał kazania do *Nowej Biblioteki Kaznodziejskiej* (Poznań).
58. Jak wypełniał obowiązki rektora Seminarium w latach 1929—1939? Odpowiedź: Bardzo sumiennie.
59. Czy i jak był przykładem postępowania dla współprofesorów i alumnów? Odpowiedź: Był przykładem pod każdym względem zarówno dla profesorów, jak też alumnów.
69. Jak ogół duchowieństwa archidiecezji gnieźnieńskiej przyjął w r. 1933 obdarowanie go szambelanią papieską? Odpowiedź: Z zadowoleniem, bo na to odznaczenie sobie zasłużył.

V. Biskup tyt. lapański i sufragana włocławski (1939)

70. Jak przyjęło duchowieństwo archidiecezji gnieźnieńskiej i poznańskiej wyniesienie go do godności biskupiej? Odpowiedź: Ogół widział w tym wyniesieniu stratę dla Gniezna a korzyść dla Włocławka.

VI. Więzienia i obóz koncentracyjny (1939—1943)

106. Jak korzystał z możliwości odprawiania mszy św. w więzieniu i w obozie? Odpowiedź: [W obozie] tylko jeden raz, o ile pamiętam, w rocznicę konsekracji biskupiej.
107. Jak korzystał z pewnych przywilejów, jakie przez krótki czas posiadali księża w obozie? Odpowiedź: Na równi z innymi.
108. Jak przeżywał zazwyczaj gorsze traktowanie w obozie księża aniżeli innych więźniów? Odpowiedź: Ze współczuciem i godnie.
109. Czy w obozie biskup Kozal miał lepiej niż inni duchowni? Odpowiedź: O ile pamiętam to nie.
110. Jak znosił nieludzkie warunki tamtejszego życia? Odpowiedź: Po chrześcijańsku.
111. Jak przyjął zakaz korzystania z kaplicy obozowej dla księży polskich? Odpowiedź: Z przykrością.

112. Jak sobie radził z pracą w obozie, do jakich grup roboczych należał? Odpowiedź: Pracował na plantacjach.
113. Jak sobie radził z noszeniem kotłów z pożywieniem i z odnoszeniem próżnych? Odpowiedź: Nie godził się na to, by go zastępowano.
115. Jak znosił częste wzywanie go pod bramę obozu „na oględziny”? Odpowiedź: Spokojnie.
116. Jak znosił częste szykany? Odpowiedź: Spokojnie.
117. Czy znam jakie przypadki szykanowania Biskupa? Odpowiedź: Pobicie, moralna udręka.
118. Jak przeżył i zniósł dwukrotne pobicie go w obozie? Odpowiedź: Spokojnie.
119. Jak okazywało się jego męstwo w obozie? Odpowiedź: Rzucało się w oczy.
120. Jak wyglądała jego pokora w obozie? Odpowiedź: Była bardzo widoczna.
121. Jak się przedstawiał u niego w obozie duch modlitwy? Odpowiedź: Był wielki.
122. Czy często głosił w ukryciu nauki i na jakie tematy? Odpowiedź: Głosił. Mówił o życiu kapłana, którego wzorem Chrystus i Kalwaria.
123. Co sądzili o jego zachowaniu się w obozie księża, klerycy i bracia polscy? Odpowiedź: Byli nim zbudowani.
124. Co sądzili o tym samym kapłani innych narodowości? Odpowiedź: Tak samo.
125. Co sądzili o nim więźniowie świeccy? Odpowiedź: To samo.
126. Co sądzili o nim ludzie nieprzyjaźnie nastawieni do Kościoła i Polski? Odpowiedź: Widzieli w nim nieprzeciętnego Polaka.
128. Czy znam jakie fakty przychodzenia przez Biskupa z pomocą materialną? Odpowiedź: Dzielił się [szczupłą] żywnością z klerykami.
129. Czy znam jakie fakty przychodzenia przez niego komu z pomocą moralną? Odpowiedź: Podtrzymywał słowem i przykładem na duchu.
131. Czy jego życie i zachowanie się w obozie można nazwać bohaterstwem? Odpowiedź: Można.
132. Czy znam więźniów (proszę wymienić), którzy zachowali się w więzieniu i obozie lepiej i godniej aniżeli on? Odpowiedź: Nie znam.
133. Czy zważywszy całe jego życie, a zwłaszcza więzienne i obozowe, można powiedzieć, że był człowiekiem świętym? Odpowiedź: Można.
134. Co można mu było zarzucić w życiu? Odpowiedź: Niczego.

VII. Śmierć w Dachau (26 I 1943)

135. Czy przepowiedział, przynajmniej ogólnie, swoją śmierć i jak? Odpowiedź: Przewidywał ją, gdyż zdawał sobie sprawę ze stanu swego zdrowia.
136. Czy do śmierci ostatnią chorobą był tyfus? Odpowiedź: Najprawdopodobniej.
137. Czy do śmierci, obok tyfusu, nie przyczyniły się skutki jego pobicia? Odpowiedź: Możliwe.
138. Czy podczas ostatniej choroby zachował nastrój radosny? Odpowiedź: Spokojny.
139. Czy cierpliwie i z poddaniem się woli Bożej znosił cierpienia? Odpowiedź: Tak.

140. Czy w czasie choroby spełniał jakie akty cnót, czy się modlił? Odpowiedź: Modlił się.
141. Czy prosił o ostatnie sakramenty i jakie przed śmiercią mógł przyjąć? Odpowiedź: Sakrament pokuty.
144. Czy zaraz po śmierci Biskupa rozeszła się o niej wieść jako o śmierci męża świętego? Odpowiedź: Tak.

VIII. Opinie o Słudze Bożym, łaski i cuda

145. Czy i w jaki sposób objawiła się cześć wiernych dla niego? Odpowiedź: Mówiono powszechnie o śmierci [także w kraju].
152. Czy można go nazywać męczennikiem? Odpowiedź: Można, bo był męczony w obozie.
153. Jakie ukazały się o nim drukiem artykuły, wspomnienia i książki? Odpowiedź Ks. [S.] Biskupski: *Męczeńskie biskupstwo...*; ks. bp F. Korszyński: *Jasne promienie w Dachau*.

CZĘŚĆ II. SZCZEGÓŁOWY ROZBIÓR CNÓT

I. Cnoty teologiczne

1. Cnota wiary

1. Czy Sługa Boży biskup M. Kozal dziękował Panu Bogu za łaskę należenia do Kościoła Katolickiego? Odpowiedź: Sądzę, że tak.
4. Czy przyjmował z silnym i wewnętrznym przekonaniem wszystkie artykuły i tajemnice wiary? Odpowiedź: Tak.
5. Czy czcił Najsw. Maryję Pannę i jak szerzył jej kult? Odpowiedź: Tak, w przemówieniach.
6. Czy czcił tajemnicę Trójcy Świętej, Wcielenia Słowa Bożego, Najświętszego Sakramentu i w jaki sposób? Odpowiedź: Tak, w przemówieniach.
7. Czy przed Najsw. Sakramentem często się modlił? Odpowiedź: Często i długo.
8. Z jaką gorliwością i wiarą odprawiał mszę świętą? Odpowiedź: Z wielką gorliwością i wiarą.
9. Jak się do niej przygotowywał i jak odprawiał dziękczynienie? Odpowiedź: Przykładnie.
10. Czy miał nabożeństwo do Męki Pańskiej? Odpowiedź: Tak — Droga Krzyżowa.
11. Czy i jakie było jego nabożeństwo do świętych pańskich? Odpowiedź: Zapewne było.
12. Czy miał i czcił swojego patrona? Odpowiedź: Sądzę, że tak.
14. Z jaką gorliwością starał się te nabożeństwa krzewić wśród innych? Odpowiedź: Przez kazania, egzorty etc.
15. Czy starał się, ażeby powierzeni jego pieczy wierni poznali i zachowywali prawdy wiary świętej? Odpowiedź: Sądzę, że tak.
16. Czy tej wiary, szczególnie przez kazania, nauczał? Odpowiedź: Tak.
17. Czy odnosił się ze czcią do Pisma św. i Tradycji? Odpowiedź: Odnosił się ze czcią.
18. Czy odnosił się ze czcią do prawa kościelnego? Odpowiedź: Tak, odnosił się.

19. Czy odnosił się z szacunkiem do Ojca Świętego? Odpowiedź: Z wielkim.
20. Czy miał szacunek dla nakazów arcybiskupa i biskupa? Odpowiedź: Miał szacunek.
21. Czy miał cześć dla kapłanów? Odpowiedź: Miał cześć.
22. Czy radował się z nawracania niewiernych i błędzących? Odpowiedź: Tak.
23. Czy smucił się z powodu nieszczęść i prześladowań Kościoła? Odpowiedź: Tak.
24. Czy ściśle przestrzegał przepisów i ceremonii kościelnych? Odpowiedź: Przestrzegał.
25. Czy troszczył się o schludność domów Bożych? Odpowiedź: Tak, np. odnowił kaplicę Seminarium Duchownego.
26. Czy sprzeciwiał się złym książkom i wszystkiemu, co godziło w wiarę katolicką? Odpowiedź: Tak.
27. Czy cenił sobie zyskiwanie odpustów? Odpowiedź: Tak, np. odpust jubileuszowy 1933 roku.
28. Czy gorąco pragnął rozszerzenia wiary katolickiej? Odpowiedź: Tak.

2. Cnota nadziei

30. Czy posiadał mocną nadzieję uzyskania zbawienia wiecznego? Odpowiedź: Sądzę, że tak.
32. Czy starał się tę ufność wzbudzać u drugich? Odpowiedź: Przypuszczam, że tak.
33. Czy gardził widocznie sprawami tego świata? Odpowiedź: Gardził.
34. Czy w trudnościach i przeciwnościach pokładał nadzieję w Bogu i jego opatrności? Odpowiedź: Tak.
35. Czy wszystkie swoje czyny kierował do celu ostatecznego? Odpowiedź: Kierował.
36. Czy pogodnie i spokojnie znosił przeciwności i prześladowania? Odpowiedź: Bardzo.
37. Czy ciężary swoich obowiązków chętnie pokonywał? Odpowiedź: Tak.
38. Czy ufności swojej dawał wyraz w słowach i pismach? Odpowiedź: Dawał.
39. Czy innych (ubogich, cierpiących, upadłych) umacniał w nadziei? Odpowiedź: Umacniał.
40. Czy pragnął śmierci i zjednoczenia z Chrystusem? Odpowiedź: Tak.
41. Czy choroby i bóle spokojnie przyjmował? Odpowiedź: Spokojnie.
43. Czy bliski śmierci pełen był radosnego nastroju? Odpowiedź: Spokojnego.

3. Cnota miłości

a. Względem Boga

45. Czy zachowywał prawo Boże i kościelne? Odpowiedź: Zachowywał.
46. Czy nienawidział grzechu? Odpowiedź: Całym sercem.
47. Czy w całym życiu starał się unikać wszelkich uchybień? Odpowiedź: Starał się.
48. Czy starał się przez częste przyjmowanie sakramentów poprawiać się z niedoskonałości? Odpowiedź: Tak jest.

50. Czy umysł jego zawsze był skierowany ku Bogu, a dusza jego wewnętrznie z Bogiem była złączona i w jakich słowach, czynach, westchnieniach ujawniało się to na zewnątrz? Odpowiedź: Tak jest.
51. Czy często mówił o Bogu? Odpowiedź: Często.
54. Czy bolał nad tym, że inni grzeszą? Odpowiedź: Bolał.
55. Czy starał się zapalić innych do miłości Bożej? Odpowiedź: Starał się.
56. Czy i w jaki sposób zalecał innym modlitwę? Odpowiedź: Przez pouczenie.
57. Czy ciało swoje poddawał postom i umartwieniom? Odpowiedź: Poddawał.
59. Czy zagrzewał innych do uwielbienia miłości Bożej? Odpowiedź: Tak.

b. Względem bliźniego

1° Co do duszy

61. Czy modlił się o nawrócenie grzeszników? Odpowiedź: Zapewne.
62. Z jakim zapałem i skutkiem spełniał swoje posługiwanie? Odpowiedź: Z wielkim.
64. Czy wynagradzał Panu Bogu za grzeszników? Odpowiedź: Przyrzypuszczam, że tak.
66. Czy odpłacał się dobrem za złe nieprzyjaciołom i prześladowcom oraz modlił się za nich? Odpowiedź: O krzywdach nie wspominał.
67. Czy starał się usuwać niezgody i waśnie? Odpowiedź: O ile [było] możliwe.
68. Czy dbał o dobrą sławę innych? Odpowiedź: Tak.

2° Co do ciała

69. Czy kochał biednych? Odpowiedź: Kochał.
70. Czy ich wspierał? Odpowiedź: Wspierał.
71. Czy innych zachęcał do miłowania i wspierania ich? Odpowiedź: Zapewne.
72. Czy nieświadomych pouczał, wątpiącym dobrze radził, cierpiących pocieszał, grzeszników napominał? Odpowiedź: Bez wątpienia.
75. Czy starał się o zdrowie duszy i ciała u chorych? Odpowiedź: Tak.

II. Cnoty główne

1. Roztropność

78. Czy wszystkie swoje czyny spełniał w celu osiągnięcia chwały wiecznej? Odpowiedź: Sądzę, że tak.
79. Czy strzegł czystości sumienia i bojaźni Bożej? Odpowiedź: Strzegł bardzo.
80. Czy podejmował skuteczne starania, by zachować się wolnym od grzechu? Odpowiedź: Tak.
81. Czy umiłował prostotę? Odpowiedź: W wysokim stopniu.
82. Czy był prawdomównym, a nienawidział obłudy i kłamstwa? Odpowiedź: Tak, całkowicie.
83. Czy uczynki jego były zawsze prawe? Odpowiedź: Jak najbardziej.

84. Czy korzystał z rady ludzi roztropnych? Odpowiedź: Zasięgał rad.
 85. Czy proszony o radę udzielał jej w porę? Odpowiedź: Udzielał.
 86. Czy zwalczał próżnowanie jako okoliczność do grzechu? Odpowiedź: Tak.
 87. Czy skłaniał się do samotności i rozmyślania? Odpowiedź: Skłaniał się.
 88. Czy w swoim życiu wykazywał roztropność i łączył ją z gorliwością? Odpowiedź: Tak jest.

2. Sprawiedliwość

89. Czy zawsze oddawał cześć należną Bogu? Odpowiedź: Zawsze oddawał.
 90. Czy oddawał cześć należną świętym? Odpowiedź: Zapewne.
 91. Czy odnosił się ze czcią do relikwii świętych? Odpowiedź: Z wielką.
 92. Czy przestrzegał świętowania świąt? Odpowiedź: Bardzo.
 93. Czy gorliwie odmawiał brewiarz? Odpowiedź: Bardzo gorliwie.
 94. Czy był posłusznym rodzicom i przełożonym? Odpowiedź: Był posłusznym.
 95. Czy oddawał każdemu, co mu się należy? Odpowiedź: Oddawał.
 96. Czy zawsze kierował się prawdą i sprawiedliwością? Odpowiedź: Tak.

3. Umiarkowanie

98. Czy umartwiał ludzką ciekawość poznania wszystkiego? Odpowiedź: Umartwiał.
 99. Czy umartwiał swoją wolę (zaparcie własnej woli)? Odpowiedź: Tak.
 100. Czy umartwiał swoje zmysły? Odpowiedź: Zapewne.
 101. Czy skłonności swoje powściągał? Odpowiedź: Tak.
 102. Czy odznaczał się czystością umysłu i duszy? Odpowiedź: Odznaczał się.
 103. Czy pokarm i napój przyjmował z umiarkowaniem? Odpowiedź: Tak.
 104. Czy zachowywał nakazane posty? Odpowiedź: Całkowicie.
 105. Czy sypiał krótko, nie nad potrzebę? Odpowiedź: Tylko w nocy.
 106. Czy był skromny w ubiorze? Odpowiedź: Był.
 107. Czy lubił skromność w urządzeniu mieszkania? Odpowiedź: Tak.
 108. Czy wystrzegał się wygod życia? Odpowiedź: Wystrzegał się.
 109. Czy umartwiał w sposób specjalny swoje ciało? Odpowiedź: Tak.
 110. Czy odznaczał się duchem pokuty? Odpowiedź: Tak.
 111. Czy umiłował samotność, milczenie, skromność, powagę? Odpowiedź: Umiłował.
 112. Czy był umiarkowany w słowach i czynach? Odpowiedź: Tak.

4. Męstwo

113. Czy przewycięzał przeciwności na drodze do szerzenia chwały Bożej i zbawienia dusz? Odpowiedź: Najprawdopodobniej.
 114. Czy bronił odważnie i wytrwale praw Kościoła? Odpowiedź: Bronił.
 115. Czy był niezmordowany w pełnieniu obowiązków i prac? Odpowiedź: Do przesady.

116. Czy był mężny i cierpliwy w czasie choroby, prześladowania, krzywdy, obelgi, oschłości duchowej? Odpowiedź: Tak.
117. Czy przyjmował je pogodnie, by innych budować? Odpowiedź: Budował.
118. Czy zachowywał równowagę zarówno w radosnych, jak i przykrych okolicznościach? Odpowiedź: Starał się zachować.
119. Czy gardził rzeczami tego świata? Odpowiedź: Gardził.
120. Czy był wytrwałym w ćwiczeniu się w cnotach? Odpowiedź: Sądzę, że tak.
122. Czy przewycięzał względy ludzkie? Odpowiedź: Przewycięzał.
123. Czy jego męstwo przejawiało się szczególnie podczas ostatniej choroby? Odpowiedź: Przejawiało się.

5. Pokora

124. Czy Sługa Boży uważał się za bezużytecznego i niegodnego? Odpowiedź: Tak.
125. Czy uważał się za człowieka grzesznego? Odpowiedź: Jak każdy pokorny.
127. Czy unikał poważania, uznania i pochwał? Odpowiedź: Unikał.
128. Czy w postępowaniu był przystępny dla podwładnych? Odpowiedź: Bardzo.
129. Czy chętnie przyjmował zdanie innych, gardząc własnym? Odpowiedź: Przyjmował.
130. Czy okazywał swoją pokorę na zewnątrz? Odpowiedź: Okazywał.

6. Dary nadzwyczajne

131. Czy biskup Michał Kozal posiadał dar rady? Odpowiedź: Posiadał.
132. Czy miał dar rozeznania powołań do kapłaństwa? Odpowiedź: Miał w stopniu widocznym.

Wenecja, 23.11.1960.

X K. Tadrzyński